

GORIŠKA KNJIŽNICA
Študijski oddelek
Nova Gorica

24288

EDAR

ZA NAVADNO LETO

1862

IZDALA

Č. KR. KMETIJSKA DRUŽBA

V GORICI.

V GORICI

Natisnil Paternolli.

173

ROLLS

65
KODAK

60 St. John
BOSTON

(1317- / 49 1)

KOLENDAR

za navadno leto 1862

izdala

c. kr. kmetijska družba

V GORICI

88948

V Gorici

KOLIDA

1863 leto navadno

číslo

Dr. Kmetičeva družba

V GORICI

24288

D 1317/1949

Splošnin pregled leta 1862.

Navadno leto 1862 je 6575 leto Julijanske dobe, 5846. od stvarjenja sveta po Petaviju; Judje štejejo letos 5622. in Turki 1278. Dni ima 365. Nedeljska čerka je E, zlato število I. Epakta *, solnčni krog 23, rimsko število 5.

Premakljivi prazniki.

Septuagezima	16. februar.	Križev teden	26. 27. 28. maja
Seksagezima	23. "	Kristusov vnebohod	29. maja
Kvinkagezima	2 marca	Binkošti	8 junija
Pepelnica	5 marca	Sveta Trojica	15 junija
Perva postna nedel.	9 "	Sv. Rešno Telo	19. junija
Cvetna nedelja	13. aprila	Nedelj po binkoštih	je 24.
Velika noč	20. aprila	Perva Advent. ned.	30. nov.

Od svetih treh Kraljev do Pepelnice je osem tednov in en dan.

Letni časi

Pomlad	se začne	20. marca
Leto	se začne	21. junija
Jesen	se začne	23. septembra
Zima	se začne	21. decembra

Kvaterni posti

Spomladne kvatre 12. 14. in 15 marca.
 Letne al binkoštna kvatre 11. 13. in 14. junija.
 Jesenske kvatre 17. 19. in 20. septembra.
 Pozimske ali adventne kvatre 17. 19. in 20 decembra.

Nebeške znamenja.

 Oven

 bik

 dvojčki

 rak

 lev

 devica

 vaga

 škorpjon

 strelec

 kozel

 vodnar

 ribe

 mlaj

 ščip ali polna luna

 prvi krajec

 zadnji krajec

 solnce

† post

Mraknjenja.

Solnce bo mraknilo letos trikrat, to je, 27 junija in 21 decembra nevidoma, in 21 novembra vidoma; luna pa dvakrat, 12 junija, in 6 decembra.

Sodnijski prazniki.

Vse nedelje in vsi zapovedani prazniki, in pa: od novega leta do sv. treh kraljev, t. j. od 1. do 6. januarja; od evetne nedelje 13. aprila noter do velikonočnega ponedeka 21. aprila; prve tri dni križevega tedna 26. 27. in 28. maja; od sv. Rešnega Telesa 19. junija, do prihodnjega četrtega 26. junija; od Božičnega praznika 25. decembra do konec leta 31. decembra.

Za menjične ali kambialne tožbe se praznuje samo vse nedelje in vse zapovedane praznike.

Deželni patroni

Goriške nadškofije in nji poddruženih škofij.

V Goriški nadškofiji: sv. Hilari in Tacian materika, 16. marca; in pa sv. Mohor in Fortunat mart. 12. julija.

V Teržaško - Koperski škofiji: za Terst sv. Just. mart. 2. novembra; za Koper sv. Nazari škof, 28. julija.

V Poreško - Puljski škofiji: za Poreč sv. Maur mart. 21. novembra; za Pulo sv. Tomaž apostelj, 21. decembra.

V Kerški škofiji: sv. Kvirin 4. junija, in sv. Hieronim mašnik in cerkveni učenik 30. septembra.

Januar.

1. **Sreda.** *Novo leto. Obrezovanje G. N. J. K.*
2. Četertek. sv. Makari, opat in puščavnik
3. Petek. sv. Genovefa, devica
4. Sabota. sv. Tit, škof

Jožef in Maria z Jezus, se vernejo iz Egipta. Mat. 2.

5. **Nedelja.** sv. Telesfor, papež in mart.
6. **Ponedelek.** sv. 3 kralji, *Razglašenje G. N. J. K.*
7. Tvorek. sv. Julijan, škof in mart. ☾
8. Sreda. sv. Severin, škof
9. Četertek. sv. Marcijana dev. mart.
10. Petek. sv. Pavel, prvi puščavnik
11. Sabota, sv. Paulin, škof

Ko je bil Jezus 12 let star, Luk. 2.

12. **Nedelja.** I. po Razgl. sv. Ernest, opat.
13. Ponedelek. sv. Hilari, škof
14. Tvorek. sv. Feliks, mart.
15. Sreda. sv. Maur, opat.
16. Četertek. sv. Marcel, papež in mart. ☉
17. Petek. sv. Anton, puščavnik
18. Sabota. Stol sv. Petra v Rimu.

Od ženitnine v Kani Galil. Jan. 2.

19. **Nedelja.** II. po Razgl. *Sladko Jme Jezus.*
20. Ponedelek. sv. Fabijan in Boštjan, mart.

☉ v ~~12~~

21. Tvorek. sv. Neža, dev. in mart.
22. Sreda. sv. Vincenci in Anastazi, mart.
23. Četertek. Poroka Marije Device ☾
24. Petek. sv. Timotej, škof
25. Sabota. Spreobrnjenje sv. Pavla ap.

Jezus ozdravi gobovega, Mat. 8.

26. **Nedelja.** III. po Razgl. sv. Polikarp, škof
27. Ponedelek. sv. Janez Krizostom, škof
28. Tvorek. sv. Ciril, škof
29. Sreda. sv. Francisek Salezjan, škof
30. Četertek. sv. Martin, škof in mart. ☉
31. Petek. sv. Peter Nolanski, in prenešenje sv. Marka.

Februar ali Svečan.

1. Sabota. sv. Jgnaci, škof in mart.

Od viharja na morju, Mat. 8.

2. **Nedelja.** IV. po Razgl. Svečnica.

3. Pondelek. sv. Blaž, škof in mart.

4. Tvorek. sv. Veronika, nuna

5. Šreda. sv. Agata, dev. in mart.

6. Četertek. sv. Dorotea, dev. in mart.

7. Petek. sv. Romuald, opat

8. Sabota. sv. Janez iz Mate, spov.

Od dobrega semena, Mat. 13.

9. **Nedelja.** V. po Razgl. sv. Apolonia, dev. in mart.

10. Pondelek. sv. Školastika, dev.

11. Tvorek. sv. Dezideri, škof

12. Šreda. sv. Eulalija, devica

13. Četertek. sv. Katarina Ricijanka

14. Petek. sv. Valentin, mašnik in mart.

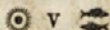
15. Sabota. sv. Faustin in Jovita, mart.

Od delavcov v vinogradu. Mat. 20.

16. **Nedelja.** Septuagesima, sv. Julianja dev. mart.

17. Pondelek, sv. Konstancija, dev.

18. Tvorek. sv. Simeon, škof

19. Šreda. sv. Konrad in Viktor,

20. Četertek. sv. Leon, škof

21. Petek. sv. Eleonora.

22. Sabota. Stol sv. Petra v Antiob.

Od sejavca in semena. Mat. 8.

23. **Nedelja.** Seksagesima, sv. Marjeta Kortonska

24. Pondelek. sv. Matija apostel

25. Tvorek. sv. Nicefor

26. Šreda. sv. Aleksander, škof

27. Četertek. sv. Leander in Marcial

28. Petek. sv. Roman, opat.

Mare ali Sušec.

1. Sabota. sv. Albin, škof
Od slepega poleg poti. Luk. 18.
2. **Ned.** *Kvinkvagezima* ali pustna, sv. Simplici papež
3. Pondelek. sv. Kunigunda, cesarica.
4. Tvorek. sv. Kazimir. *Pust.*
5. Sreda. *pepelnica*, sv. Friderik, škof †
6. Četertek. sv. Hermolaj.
7. Petek. sv. Tomaž Akvinski †
8. Sabota. sv. Janez od Boga † ☾
Jezus se je postil 40 dni. Mat. 4.
9. **Nedelja I.** *v postu*, sv. Ciril in Metud, škofa
10. Pondelek. 40 marternikov
11. Tvorek. sv. Kandid
12. Sreda. sv. Gregor, papež Kvatre †
13. Četertek. sv. Rozina, vdova
14. Petek. sv. Matilda. Kvatre †
15. Sabota. sv. Longin. Kvatre †
Jezus se spremeni na gori Mat. 17.
16. **Nedelja II.** *v postu*, sv. Hilari in Tacijan, mart. ☉
17. Pondelek. sv. Jedert devica
18. Tvorek. sv. Eduard, kralj
19. **Sreda.** sv. Jožef, ženin Marije Dev.
20. Četertek. sv. Niceta, mart. ☉ v
21. Petek. sv. Benedikt
22. Sabota. sv. Benvenut in Oktavijan, mart.
Jezus hudiča izganja Luk. 11.
23. **Nedelja III.** *v postu*, sv. Teodor, in sv. Viktorin ☉
24. Pondelek. sv. Gabriel arhangel
25. **Tvorek.** *Oznanjenje Marie Dev.*
26. Sreda. sv. Emanuel, škof
27. Četertek. sv. Rupert, in sv. Jzidor.
28. Petek. sv. Ksist, papež, in sv. Angelika
29. Sabota. sv. Augusta
Jezus nasiti 5000 ljudi. Jan. 6.
30. **Nedelja IV.** *v postu*, sv. Kvirin mart. ☉
31. Pondelek. sv. Amos, prerok

April ali Mali traven.

1. **Tvorek.** sv. Hugo, škof
2. **Sreda.** sv. Francišek Paulanski
3. **Četertek.** sv. Rihard
4. **Petek.** sv. Jzidor, škof
5. **Sabota.** sv. Vincenci Fererski

Judje hočejo Jezusa kamnjati. Jan. 8.

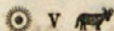
6. **Nedelja** tiha, sv. Ksist I. papež
7. **Pondelek.** sv. Herman
8. **Tvorek.** sv. Dionizi škof
9. **Sreda.** sv. Procer, mart.
10. **Četertek.** sv. Ecehiel, prerok
11. **Petek.** sv. Leon, papež
12. **Sabota.** sv. Juli, papež

Jezus jezdari na osliči. Mat. 21

12. **Nedelja** cvetna, sv. Hermenegild, mart.
14. **Velki Pondelek.** sv. Tiburci in tov. mart.
15. **Velki tvorek.** sv. Anastazija, dev.
16. **Velka sreda.** sv. Kalist,
17. **Velki četertek.** sv. Rudolf
18. **Velki Petek.** sv. Apolonija
19. **Velka sabota.** sv. Krescencija

Jezus je od mertvih vstal. Mark. 16.

20. **Nedelja.** Velikanoč

21. **Pondelek.** sv. Anzelm, škof
22. **Tvorek.** sv. Soter in Kaj
23. **Sreda.** sv. Juri, mart.
24. **Četertek.** sv. Fidel Sigmarinski
25. **Petek.** sv. Marko evangelist
26. **Sabota.** sv. Klet, papež

Jezus se prikaže zbranim učencem, Jan. 20.

27. **Nedelja.** I. po veliki noči, sv. Peregrin
28. **Pondelek.** sv. Vital, mart.
29. **Tvorek.** sv. Peter, mart.
30. **Sreda.** sv. Katarina Sijenska

Maj ali Veliki traven.

1. Četertek. sv. Filip in Jakob, apostelna
2. Petek. sv. Atanazi, škof
3. Sabota. najdenje sv. križa
Jaz sem dobri pastir, Jan. 10.
4. **Nedelja II.** po veliki noči, sv. Florijan, mart.
5. Pondelek. sv. Pij V. papež, in sv. Gothard
6. Tvorek. sv. Janez pred lat. vrat.
7. Šreda. sv. Stanislav, škof
8. Četertek. prikazen sv. Mihaela arh.
9. Petek. sv. Gregor
10. Sabota. sv. Antonin, škof
Še en malo, in me ne boste vidili, Jan. 16.
11. **Nedelja III.** po veliki noči, sv. Mamert, škof
12. Pondelek. sv. Pankraci
13. Tvorek. sv. Servaci, škof
14. Šreda. sv. Bonifaci, mart.
15. Četertek. sv. Sofija
16. Petek. sv. Janez Nepomučan
17. Sabota. sv. Paškval Bajlon
Grem k njemu, ki me je poslal, Jan. 16.
18. **Nedelja IV.** po veliki noči, sv. Venanci, mart.
19. Pondelek. sv. Celestin, papež
20. Tvorek. sv. Bernardin
21. Šreda. sv. Feliks
22. Četertek. sv. Julija
23. Petek. sv. Dezideri, škof
24. Sabota. sv. Servul, mart.
Ako bote Očeta prosili, Jan. 16
25. **Nedelja V.** po veliki noči, sv. Urban, papež
26. Pondelek. sv. Filip Neri križev teden
27. Tvorek. sv. Marija Magdalena Pacijska "
28. Šreda. sv. Vilhelm "
29. **Četertek.** Vnebohod N. G. J. K.
30. Petek. sv. Angela
31. Sabota. sv. Kocijan in tovarši, mart.

Juni ali Rožnik

Kadar pride učenik, Jan. 15. 16.

1. **Nedelja VI.** *po veliki noči*, sv. Sekond, mart.
2. Ponedlek. sv. Erazm, mart.
3. Tvorek. sv. Klotilda, kraljica
4. Sreda. sv. Kvirin, škof, Kerški patron
5. Četertek. sv. Bonifaci, škof
6. Petek. sv. Norbert, škof
7. Sabota. sv. Robert, in sv. Lukrecija †
Ako me kdo ljubi Jan. 14.
8. **Nedelja Binkošti**, sv. Medard, škof
9. **Ponedlek.** sv. Primož in Felicijan, mart.
10. Tvorek. sv. Marjeta, kraljica
11. Sreda. sv. Barnaba, apostel Kvatre †
12. Četertek. sv. Janez od sv. Fak. ☉
13. Petek. sv. Anton Padovanski Kvatre †
14. Sabota. sv. Bazili, škof Kvatre †
Bodite usmiljeni, Luk. 6.
15. **Ned. I.** *po bink. Sveta Trojica*, sv. Vit in Modest, m.
16. Ponedlek. sv. Pelagi, škof
17. Tvorek. sv. Adolf
18. Sreda. sv. Prot, Marcel in tov. mart.
19. **Četertek.** *Sv. Rešno Telo* ☉
20. Petek. sv. Silveri, papež
21. Sabota. sv. Alojzi. ☉ v ✠
Od velike večerje Luk. 14.
22. **Nedelja II.** *po bink.* sv. Nicej, Oglejski škof
23. Ponedlek. sv. Ediltruda
24. Tvorek. sv. Janez kerstnik
25. Sreda. sv. Prosper, škof
26. Četertek. sv. Janez in Pavel, mart.
27. Petek. sv. Ladislav, kralj ☉
28. Sabota. sv. Leon II. papež †
Jezus sprejema grešnike. Luk. 15.
29. **Nedelja III.** *po bink.* sv. Peter in Pavel. apost.
30. Ponedlek. sv. Pavla spomin.

Juli ali Mali Serpan

1. Tvorek. sv. Teobald
2. Sreda. obiskovanje Marije Device
3. Četertek. sv. Heliodor
4. Petek. sv. Ulrih, škof
5. Sabota. sv. Domici, in sv. Filomena
Od velikega ribjega vlaka. Luk. 5.
6. **Nedelja IV. po bink.** sv. Jzaija, prerok
7. Pondelek. sv. Vilibald, škof
8. Tvorek. sv. Elizabeta, Portugalska kraljica
9. Sreda. sv. Ciril, škof in mart.
10. Četertek. sv. Amalija, in sv. Felicita.
11. Petek. sv. Pij I. papež
12. Sabota. sv. Mohor in Fortunat, mart. ☉
Od farizejske pravičnosti. Mat. 5.
13. **Nedelja V. po bink.** sv. Anaklet, papež
14. Pondelek. sv. Bonaventura, škof
15. Tvorek. sv. Henrik, cesar
16. Sreda. sv. Marija Karmel. ali praznik Škapulirja
17. Četertek. sv. Aleš
18. Petek. sv. Fridrik, škof
19. Sabota. sv. Avrelija ☾
Jezus jih 4000 nasiti. Mark. 8.
20. **Nedelja VI. po bink.** sv. Marjeta, dev. in mart.
21. Pondelek. sv. Daniel, prerok
☉ v ☿
22. Tvorek. sv. Marija Magdalena
23. Sreda. sv. Apolinar, škof
24. Četertek. sv. Kristina dev. mart.
25. Petek. sv. Jakob apost.
26. Sabota. sv. Ana, mati Marije Device
Varujte se lažnjivih prerokov. Mat. 7.
27. **Nedelja VII. po bink.** sv. Pantaleon, mart. ☾
28. Pondelek. sv. Nazari, škof, Koperški patron
29. Tvorek. sv. Marta, devica
30. Sreda. sv. Abdon in Senen, mart.
31. Četertek. sv. Jgnaci Lojolanski

August ali Veliki serpan

1. Petek. verige sv. Petra
2. Sabota. porciunkula
Od krivičnega hišnika. Luk. 16.
3. **Nedelja VIII.** *po bink.* najdenje trupla sv. Štefana
4. Ponedlek. sv. Dominik
5. Tvorek. sv. Marija snežnica
6. Sreda. spremenjenje Jezusovo na gori
7. Četertek. sv. Kajetan Tijenski
8. Petek. sv. Cirijak in tovarši, mart.
9. Sabota. sv. Roman, mart.
Jezus joka nad Jeruzalemom. Luk. 19.
10. **Nedelja IX.** *po bink.* sv. Lovrene, mart
11. Ponedlek. sv. Suzana, mart.
12. Tvorek. sv. Klara, devica
13. Sreda. sv. Hipolit in Kasijan, mart.
14. Četertek. sv. Evzebi, opat
15. **Petek** *Vnebovzetje Marije Device ali Veliki Šmaru*
16. Sabota. sv. Rok
Od farizeja in cestninarja. Luk. 18.
17. **Nedelja X.** *po bink.* sv. Liberat, mart.
18. Ponedlek. sv. Helena, cesarica
19. Tvorek. sv. Ludvik, škof
20. Sreda, sv. Bernard, opat
21. Četertek, sv. Jovana Franciška
22. Petek, sv. Timotej, mart.
⊙ v ☩
23. Sabota, sv. Filip Benici
Od gluhega in mutástega. Mark. 7.
24. **Nedelja XI.** *po bink.* sv. Jernej, apost.
25. Ponedlek, sv. Ludvik, kralj
26. Tvorek, sv. Cefirin, papež
27. Sreda, sv. Jožef Kalasane
28. Četertek, sv. Avguštin, škof
29. Petek, obglavljenje sv. Janeza kerstnika
30. Sabota, sv. Roza Limanska, dev.
Od usmiljenega Samaritana. Luk. 10.
31. **Nedelja XII.** *po bink.* sv. Rajmund

September ali Kimovec

1. Ponedelek, sv. Tilen, opat
2. Tvorek, sv. Štefan, kralj
3. Sreda, sv. Evfemija
4. Četertek, sv. Rozalija, dev.
5. Petek, sv. Lovrenc Justinijan, škof
6. Sabota, sv. Hijacint
Od deset gobovih. Luk. 17.
7. **Nedelja XIII. po bink. angelska nedelja**
8. **Ponedelek. Rojstvo Marije Device ali Mali Šmarn**
9. Tvorek, sv. Gorgoni, mart. ☉
10. Sreda, sv. Miklavž Tolentinski
11. Četertek, sv. Prot in Hijacint, mart.
12. Petek, sv. Macedoni
13. Sabota, sv. Matern
Nobeden nemore dvema gospodoma služiti, Luk. 7
14. **Ned. XIV. po bink. Jme Marije. Povikšanje sv. križa**
15. Ponedelek, sv. Nikomed, mart.
16. Tvorek, sv. Ludmila ☽
17. Sreda, sv. Hildegarda Kvatre †
18. Četertek, sv. Jožef Kopertinski
19. Petek, sv. Januar, škof Kvatre †
20. Sabota, sv. Evstahi in tov. mart. Kvatre †
Od mladenča v Naimu. Luk. 7.
21. **Nedelja XV. po bink. sv. Matevž ap.**
22. Ponedelek, sv. Mavrici, mart.
⊙ v 13
23. Tvorek, sv. Lin, papež
24. Sreda, sv. Rupert ●
25. Četertek, sv. Kleofa
26. Petek, sv. Ciprijan,
27. Sabota, sv. Kozma in Damijan, mart.
Od vodeničnega. Luk. 14
28. **Nedelja XVI. po bink. sv. Venceslav, kralj**
29. Ponedelek, sv. Mihael arhangel
30. Tvorek, sv. Hieronim mašn. in cerk. uč.

Oktober ali Kozopersk.

1. Sreda, sv. Remigi, škof
  2. Četertek, sv. Teofil
  3. Petek, sv. Kandid, mart.
  4. Sabota, sv. Francišek Asisijan
Od naj večji zapovdi. Mat. 22.
  5. **Ned. XVII. po bink. Roženkranska ned.** sv. Placid
  6. Pondelek, sv. Bruno
  7. Tvorek, sv. Justina, dev. mart.
  8. Sreda, sv. Brigita, vdova
  9. Četertek, sv. Dionizi Areop.
  10. Petek, sv. Francišek Borgia
  11. Sabota, sv. Nikasi
Od mertvoudnega. Mat. 9.
  12. **Ned. XVIII. po bink.** sv. Maksimiljan, škof
  13. Pondelek, sv. Eduard, kralj
  14. Tvorek, sv. Kalist, papež mart.
  15. Sreda, sv. Terezija, devica
  16. Četertek, sv. Gal, opat
  17. Petek, sv. Hedviga
  18. Sabota, sv. Lukež, evangelist
Od kraljeve ženitnine. Mat. 22.
  19. **Ned. XIX. po bink.** Cerkv. posvečevanje, sv. Pet. Alk.
  20. Pondelek, sv. Felicijan, škof
  21. Tvorek, sv. Ursula, dev. mart.
  22. Sreda, sv. Verekund, škof
  23. Četertek, sv. Janez Kapistran
- ⊙ v ☩
24. Petek, sv. Rafael, arhangel
  25. Sabota, sv. Krištof in Dari, mart.
Od kraljevega sina. Jan. 4.
  26. **Ned. XX. po bink.** sv. Evarist, papež, mart.
  27. Pondelek, sv. Frumenci, škof
  28. Tvorek, sv. Simon in Juda ap. in mart.
  29. Sreda, sv. Narcis, škof
  30. Četertek, sv. Klavdi
  31. Petek, sv. Volfgang

November ali tisto pad

1. **Sabota**, *Vsi Svetniki ali Vahti*
Od 10,000 talentov Mat. 18.
2. **Ned. XXI. po bink.** sv. Jušt, mart. Teržaški patron
3. Pondelek, vsih vernih duš
4. Tvorek, sv. Korel Boromej
5. Sreda, sv. Emerih
6. Četertek, sv. Lenart
7. Petek, sv. Prosdocim
8. Sabota, sv. Gotfrid
Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22.
9. **Nedelja XXII. po bink.** sv. Teodor, mart.
10. Pondelek, sv. Andrej Avelinski
11. Tvorek, sv. Martin. škof
12. Sreda, sv. Martin, papež
13. Četertek, sv. Stanislav Kostka
14. Petek, sv. Didak
15. Sabota, sv. Leopold
Jez. ozdravi kervotočno ženo, in obudi od smerti deklico. M. 8.
16. **Nedelja XXIII. po bink.** sv. Otmar
17. Pondelek, sv. Gregor čudodelec
18. Tvorek, sv. Evgeni
19. Sreda, sv. Elizabeta, ogerska kraljica
20. Četertek, sv. Feliks
21. Petek, darovanje Marije Device
22. Sabota, sv. Cecilija. dev. mart.
v
- Od razdjanja Jeruzalem.a Mat. 24.*
23. **Ned. XXIV. po bink.** sv. Klement, papež mart.
24. Pondelek, sv. Krizogon, mart.
25. Tvorek, sv. Katarina, dev. mart.
26. Sreda, sv. Konrad, škof
27. Četertek, sv. Virgil, in sv. Valerijan, Oglejski škof
28. Petek, sv. Jakob od Marke
29. Sabota, sv. Saturnin, mart.
Od sodnega dne. Luk. 21.
30. **Nedelja I. adv.** sv. Andrej, apostel

December ali Gruden

1. Pondelek, sv. Kandida
2. Tvorek, sv. Bibijana, dev. mart.
3. Sreda, sv. Francišek Ksaveri †
4. Četertek, sv. Barbara, dev. mart
5. Petek, sv. Saba, opat †
6. Sabota, sv. Miklavž, škof † ☉
- Janez kerstnik v ječi. Mat. 11.*
7. **Nedelja II. adv.** sv. Ambrož, škof
8. **Pondelek** Brezmadežno Spočetje Marije Device
9. Tvorek, sv. Sirij, škof
10. Sreda, sv. Judita †
11. Četertek, sv. Damas, papež †
12. Petek, sv. Maksenci †
13. Sabota, sv. Lucija, dev. mart.
- Pričevanje Janeza kerstnika. Jan. 1.*
14. **Nedelja III. adv.** sv. Spiridion, škof ☉
15. Pondelek, sv. Jrenej, škof mart.
16. Tvorek, sv. Adelhajt
17. Sreda, sv. Lazar, škof Kvatre †
18. Četertek, sv. Zosim, in Graecijan
19. Petek, sv. Nemesi, mart. Kvatre †
20. Sabota, sv. Liberat, mart. Kvatre †
- Janez oznanuje kerst pokoro. Luk. 3.*
21. **Nedelja IV. adv.** sv. Tomaž, apostel ☉
- ☉ v ☽
22. Pondelek, sv. Demetri, mart.
23. Tvorek, sv. Viktorija, dev. mart
24. Sreda, Adam in Eva. Sveti večer. †
25. **Četertek.** Božič
26. **Petek.** sv. Stefan prvi mart.
27. Sabota, sv. Janez ap. in evang.
- Simeon in Ana razglasujeta rojstvo odrešenika. Luk. 2.*
28. **Nedelja,** sv. nedolžni otročiči. ☉
29. Pondelek, sv. Tomaž, škof
30. Tvorek, sv. David, kralj in prerok
31. Sreda, sv. Silvester, papež

Kmetijska pratika

*Ktera kaže dela za vsaki mesec v letu na polji, po vertih
ali vinogradih,*

Januar.

Na polji in po vinogradih. — Ta mesec se seje bob, grahor, pira (spelta) in ječmen. Suho drevje se poseka in odpravi, in poleg vod se sadijo drevesa. Se ruši zemlja okoli dreves, in tudi po njivah. Grape in odtoki vod se kopajo, čistijo in popravljajo. Gnjezda merčesov se iščejo in zatirajo ali pokončujejo. Po vinogradih se začenja kopati, ploti in graje se začenjajo staviti in saditi. Kjer je svet peščen, se nanj dobra zemlja vozi. Kjer je treba, se njive planijo, to je, nižave se polnijo in zvišujejo. Se gnojijo in okopujejo terte, in zgornje, nepotrebne korenike odrezujejo. Se skerbi za pomnoženje tert, in se že sdaj koplje, kjer se imajo terte saditi, ali pa kjer se bodo sadile murve ali drugo sadno drevje. Beke (ali bake) se napravljajo, s katerimi bo treba terte vezati.

Po sadiščih. — Se sejejo ali sadijo semena ali peškè od hrušek, jabelk, čespelj ali sliv, oliv, jerebik, marelic in drugih sadnih in gojzdnih dreves, to je, tistih, ktere počasi kal poganjajo, kakor so: klèn,

jèsen itd.; sadíjo se mlade oljke; se obrezujejo in čistijo drevesa suhih in poškodvanih vej.

Po senožetik in travnikih. — Se gnojijo travniki in senožeti, posebno z gnojem, napravljenim iz pšenične slame, ki je dokaj dober za senò.

Po gojzdih in hostah (ali boških). — Ta mesec je naj bolj pripraven za sekanje tesarskega lesá, tudi je naj boljši v tem mescu derva sekati za ogenj. Se pripravljajo rahle in kolci za terte; listje se pospravlja in domú vozi.

Po cvetličnih vertih. — Se zmirom še ruši zemlja. Sejejo se cvetice, katerim pravijo aurikole in primole ali trobentice; sade se rože, ranunkelni ali zlatice, anemoni ali pljučniki, hijacinti in enake cvetice. Premeša se gnoj nalašč pripravljen za cvetlične posode. Čistijo se sadike vseh suhih vejic.

Pri čbelah. — Dobro je treba gledati, da se čbele ne motijo v svojem spanju, in da ne pridejo do njih miši; nastavi mišem progle, pa take, ki ne škrepečejo. Ne delaj šuma in nič takega blizo panja, kar bi utegnilo zbuditi bčele, tako postavim, ne sekaj in ne cepi derv ondi blizo. Panji naj bodo zmirom suhi, in zatò naj bodo en malo nagnjeni; pod njimi ne terpi nobene vode ali luže, da mokrota v panje ne pride in satovje ne začne plesniti, kar bi tudi čbelam na zdravju škòdilo.

Domá. — Se kolejo prešiči in se solí mesó. Se odbira sadno seme; se čisti grozdje in sadje, in kar gnije, se odloči od zdravega. Se večkrat pregledujejo vina, zato da se tisto vino ob časi prodá, ki ni za stati. Kjer se olje hrani, je treba skerbeti, da je dovolj gorko, zato da se olje ne zgósti.

Po vertih. — Treba skerbeti, da se merčesi končajo; da se odpravi mah in druge enake reči, ki po drevji rastejo; da se gnezda in jajčica gosencine po drevji odpravijo. Se zbirajo cepiči ali mladike, za cepljenje sadnih dreves; se okopuje zemlja, kjer se imajo spomladne zelišča sejati. Seje se zgodnji grah, bob, pésa, peteršil, špinača in kavljifjor ali karfijol. Povezuje se in osipa salata, da postane lepo bela; pokrivajo se artičoki, séleno in druge take stvari. V zavetji pod zidom proti solncu se sadi bela čebula, česnik, luk in séleno. Se skerbi za zgodnje salate in druge enake pervaçine; če je mogoče, se postavi pod stekla ali glaže.

Februar.

Na polji in po vinogradih. — Se zmirom še seje in sadi, kar je bilo rečeno v preteklem mesci; seje se ali sadi leča, in se začenja jarno žito sejati, in krompir saditi. Sadijo se verbe, beke, topole, in vsake sorte drevje, posebno po mo-

krotnih krajih, kakor tudi živi ploti, za kar se jemljejo vse sorti sadike, posebno pa ternaste; stari ploti se pa obrezujejo. Sadijo se tertne grebenice, in beke; režejo se beke, s kterimi se bodo terte vezale. Orjejo se in z brano poplanijo njive, kjer se bo sirk (turšica) sejati, in se po njih trosi zemlja, ki se je v jeseni za to pripravila. Seje se oves in pira za živinsko klajo; se obrezujejo oljke in terte po vinogradih, in če ni huda zima, tudi po ravninah. Proti koncu mesca se začenjajo terte cepiti. Se končuje obrezovanje sadnih dreves, proti koncu mesca pa se začnejo obrezovati breskve, marelice, češplje, čerešnje in terte.

Po sadiščih. — Se sadijo koščice od oljk, breskev, čerešenj, češpelj; orehi, lešniki in mandelni; sejejo se murve in cipresi, in cepljenje se pričinja.

Po travnikih. — Se napravljajo travniki, in se sejejo razne sorte sená.

Po hostah ali boških. — Se sekajo od verb, jerebik, hrastov itd. rahle in kolci za terte, tudi derva za ogenj. Se sadijo mlade drevesa po krajih, kjer jih ni mogoče sejati. Ta mesec, po ščipu, je naj bolj pripraven čas za sekanje lesa po hostah.

Po vertih. — Enkrat prekopana zemlja se vnovič prekoplje in dobro pognoji. Se popravlja

stare špargeljnišča ali špargére in se napravljajo nove. Sadijo se mladike od hrušk, kutenj, granatovih jabelk in družega sadja. Sadi se rožmarin, žalbija ali žajbel, hisop, materna dušica ali timijan, majoran, česnik, čibula. Se nastavljajo ali popravljajo žive ploti iz ribeza ali rudečega grozdjica, in pa iz malin. Seje se salata, kakor ji pravijo, kapucjata, in rimska salata, régrat ali radrik, peteršil, retkvice, poletna retkev, berzóte, grah, špinača, zgodnjo korenje, pésa, brokeljni, zelje ali kapus, kavlje, jagode ali smúkvíce; sadaj se sejejo tudi špargeljni; se sadi krompir, kdor ga hoče zgodnjega imeti; se obrezuje vsakoverstno sadno drevje.

Po cvetličnih vertih. — Začenjajo se sejati mak, cinije, zamorski kumin, balzamine, eno in dveletne violice, bažiljka, zvončeki, delfini ali ostroge, tageti, akvilegije ali orlice, nageljni ali garofeljni, mulica ali amaranti, lobelje, anterini, meravilije, šterkov kljun ali geranija, pelargonije, ipomeje, reseda, sporiš ali verbena, tropeoli in druge cvetlice, ki vsako leto na spomlad cvetejo. Se presajajo nageljni; se obrezujejo kisline, kakor: limoni itd. se cepijo rože, se povezujejo in raztegujejo rastljine na špalirje; se obrezujejo ali strižejo in poravnavajo pušpani pri tleh.

Pri čbelah. — Okoli srede tega mesca, če je prijetno vreme, se začenjajo čbele vnovič gi-

bati, in si prizadevajo počistiti svoje stanovanje; zato iznašajo vun iz panjev trupla mertvih čbel, ki so po zimi ali od starosti, ali pa kako drugači poginile; in ravno tako iznašajo vun vso drugo nesnago. Treba je jim v tem delu pomagati, kar se lahko stori z enim peresom. Odpri namreč panj od spred, in pa s peresom vso nesnago, ki jo notri najdeš, lepo pomêti in počisti; ravno tako odpri panj pri zadnjem konci, in ga počisti. To pa naj se godi po šterih popoldne, kadar začenjajo čbele se domú spravljati; pri tej priložnosti merkaj, kaj delajo čbele, ali so mirne, ali pa nemirno brenčijo: če nemirno brenčijo, je znamenje, da nimajo matice ali kraljice. Vzemi tadaj proč dno tistega panja, in položi potem ta panj verh družega polnega panja, kateri naj ima na verhu eno ljuknjo, ki se v ta namen zdaj odpre, zato da se obadva panja skleneta.

Po tem treba tudi poskerbeti, da so žrela ali ljuknje pri panjih toliko zaperte, da ne morejo h krati vun in notri nič več kakor po dve ali tri čbele, po tem kakor jih panj ima ali več ali manj, zato da se je ložej ubraniti roparskim čbelam; znano je namreč, da čbele precej, ko so se iz svojega spanja prebudile, gredo vun medú iskat, in ko ga na polji ne najdejo, gredo ropat po panjih svojih sosed.

Domá. — Se pretakajo ali travazirajo vina,

posebno bele vina, in tiste ki so šibkejši; se premeša večkrat gnoj; se postavlja kločam; se žuri sirk (ali turšica.)

Marc.

Po polji in vinogradih. — Se seje zadnji ječmen, špelta (pira), in se sadi krompir; ravno tako bob, buče, rusi sirk in detelja, nemška detelja (erba medica), grahor, oves; in drugo polovico mesca se začena saditi grah, jarni lin in konoplje, se okopujejo tako imenovane favoline, in pa grah, ki je bil vsajen v pretečenih mescih; okopuje in osipa se tudi tako imenovani *ravicón* in *kolcát*, zato da bo rajši rastlo. Orjejo se njive za sirk; se čistijo njive od plevela; terte se globokejši okopujejo, in posebno je treba zemljo rahljati okoli mladih tert v vinogradih, in jim nepotrebne zgorejne koreninice porezati; grebenčati terte je sadaj pravi čas, in pa zadnji čas je, da se obrežejo in povežejo. Oljkam se zemlja okoli debla odkoplje do zgornjih korenin, in se tako pusté do konca Oktobra mesca, in to se ima delati vsako tretje ali četrto leto. Drevesa se očistijo od beršlena, mahú in od gosenc. Se sadijo murve, terte, berstje, topole, jelše, verbe, beke, kleni, orehi, akacije in druge take drevesa.

Po sadiščih. — Se presajajo drevesca, ki so porastle iz semen, in se sejejo ali sadijo kostan-

ji, in murvino seme, topole, bresti, divji javor, beli gaber, jelše, in seme od družih dreves in rastlin, ki so za les ali za ploti. Sadijo se v sadišči mandelni, orehi, in peške mnogoterih družih dreves sadnih. Iz sadišča se drugam presajajo, kjer se potrebujejo, murve, orehi, bersti, topole, kleni, terte, sadne drevesca itd. Se pripravljajo za cepljenje murv pripravne mladike, in se shranijo pod rahlo zemljo ali v hladnem pesku. Poslednji čas je za cepljenje sadih dreves: cepijo se pa v precép: breskve pa in enake drevesa, ki imajo koščeno sadje, se cepijo z očesom ali popkom; naj bolji čas za cepljenje je takrat, kadar se popje začenja napenjati.

Po travnikih. — Kadar potihnejo vetri, se gnojijo travniki, ali pa se po njih potresa zemlja, ki se je iz grap izkopala; travniki se po verhu poravnajo, in kertovine se razderajo. Senéni prah se trosi po navadnih senožetih.

Po hostah. — Se obrezujejo in čistijo sadni kostanji, ker se jim divje mladike na deblu in na vejah odrezujejo; pripravljajo se kostanjevja ali hoste iz samih kostanjev; sadijo se verbe, jelše, in drugo enako drevje po mokrih mestih. Od 25 tega mesca noter do avgusta mesca se nima sekati noben les, ne germovje, ne sadno drevje.

Po vertih. — Sejejo se salate, kapere, luk, berzote, kapusi, retkve in retkvice, buče, fežol, grah,

korenje, pesa, radrik ali regrat, motovilec, kislica, kresa, bažiljka, sladki janež ali koromač, dišeča rutica, žalbija, sivka ali lavendel, timijan, majoran, in druge dišeče trave in zelišča. Se denejo pod zemljo za novo seme repa, krompir in druge take reči. Presajajo se berzote, kapus, luk, por ali šarlot, kar je bilo v jeseni vsejano, in pa poletne salate. Če se ni še zgodilo, se vzame zdaj slama od starih špargér, in se en malo na njih zemlja zrahljá. Sejejo se pa v kako posodo tako imenovani pomidoro ali zlate jabelka, in peveroni, ščetličevje (cardi), ženof ali goršica, melancáne, augurje, in zgodnji meloni, ki se iz posod, v kterih so bili sejani, presadijo konec aprila mesca; pripravlja se zemlja za melancane, za melone in angurje. Obrezujejo se latniki in špalirji posebnih tert, marelice, hruške, fige, mandeljni in druge sadne drevesa; se okopujejo artičoki, in se presajajo, to je, njih mladike; sadijo se korenike špargeljnov od dveh ali treh let. Lehe tistih jagod, ki so že prestare, se ponovijo s tem, da se ločijo ena od druge. Cepljenje dreves se godi ravno tako, kakor mesca februarja.

V cvetličnih vertih, — Cvetlični verti se oplevejo, se pognojijo, in poti ali steze po sredi se s peskom potrosijo. Proti koncu tega mesca, če je vreme za to, se sejejo: volčji bob (lupíno), šperoneli, slak (convolvulus), nebine iskrice (astri),

cinije, balzamine, bažiljke, adoni, vijolice, delfini, tageti, amaranti, akvilegije, lobelje, anterini, geranije, pelargoni, ipomeji, maki, tropeoli, verbene ali sporiš, dišeča reseda, garofeljni ali nageljni vsih sort, in druge letne cvetlice, in vse rastljine domače in ptuje, to je, ki so prinešene iz ptujih dežel; treba jih je pa imeti na gorkem do konca aprila. Ako je stanovitno lepo vreme, se denejo v zemljo avrikule in nageljni. Vzamejo se vun iz rastljinjaka (ali iz gorkega kraja, kjer so se hranili po zimi) nageljni, pelargoni, fuksije, vanilje, dišeče trave in druge enake rastljine, ktere v naših krajih rasti zamorejo, in pri tej priložnosti se jim zemlja premenja; obrežejo se jazmini, in grebenčajo: iz posod se vzamejo hijacinti, se počistijo in se presadé. Se ločijo in sadijo hortenzije, peonije ali potonike, križantemi in druge eno- in dveletne rastljine. Sejejo se v zemljo smreke, mecesni, hoje, hrasti, ceri, in druge enake zmirom zeleneče rastljine. Poskerbi se, da se odmaknejo, da jih solnce vedno ne pripeka, kamelije, azalee, rododendri, gardenije, primule in druge enake. Skerbeti je treba tudi, da se ima vselej pripravljena zemlja, kakoršina se vsaki rastljini naj bolj prileže; konjski, kravji in ovčji gnoj se stavi posebej, da se prekuha.

Pri tbelah. — Proti drugi polovici mesca se pitajo šibki panji o lepem vremenu, kadar jim je potrebno; da se jim namreč medú v satovji,

ali pa, če takega ni, tudi tekočega medu po dve ali tri žlice vsaki drug dan proti večeru: gledati je pa treba, da ne pade nič medú na tla, ali na panj, zato da se čbele roparice s tem ne privabijo. Panji naj bodo še zmirom tako zaperti, kakor uni mesec.

Domá. — Se pretakajo (ali travazirajo) še zmirom vina; se pospravlja les vsake sorte, ki je bil posekan; se počistijo golobnjaki dobro; se podstavljajo jajca, da jih valijo kokoši in druga kuretnina. Se zmenja živina za boljši, za korist tudi skerbeti treba, ki jo zamoreš imeti od kobil in oslic.

April.

Na polji in po vinogradih. — Perve dni aprila mesca se konča obrezovanje dreves in posebno pa murv. Zemlja se orje, in z brano povleče, kjer se ima sirk (turšica) sejati; se vozi in trosi gnoj po njivah, kjer se ima sejati rusi sirk, prosó, krompir, oves pomešan z deteljo, fežol, sirk (turšica), kesni lin in kanoplje; iu precej, ko je zemlja pripravljena, se začne sejati. Se končuje cepljenje sadnih dreves in sejanje detelje, turške grašice (lupinella) in nemške detelje. Se očistijo plevela zimski ječmen, zimski lin in sploh žito. Se obrezujejo oljke, odrežejo se jim suhe in nerodovitne veje, in pa tiste, ki so kaj poškodovane. Se koplje okoli tert šest palecov na globoko, in zgornje korenike

se tertam odrežejo. Sadijo se terte, filipinske murve, veje od fig, topol in bek, in se cepijo murve, granatove jabelka, kútne, fige, in kostanji. Se okopujejo mlade ploti, zgodnji bob, jesenski grah in zgodnji krompir.

V sadiščih. — Se gnoji in po lahkem porahlja zemlja sadišč od pretečenih let; sejejo se murve, se obrezujejo drevesca lani cepljene; se cepijo kostanji in murve.

Po hostah. — Se spravlja smrečno in jelkino semo, in od družih takih dreves, da se poseje tam, kjer se je za to zemlja pripravila; stari kostanji se obrežejo. Okoli kostanjev in drugih dreves se narejejo jezovi za deževno vodo.

V vertih. — Se sejejo ali sadé meloni, angurje, kumare, melancane, vsake sorte buče, pomodoro, krompir, séleno, čebula, česnik, karfijoli ali kavli fiori, kolerada, peveroni, retkvice, peteršil, endivija, korenje, janež, koramač, spinača, kavlje, regrat, salata; sadijo se špargeljni, jagode, pozni česnik; se presajajo brokeljni, séleno, berzote, ohrovt, čebula, artičoki in dveletni špargeljni. Se sadi lavendel, rutica, rožmarin, pelin, in sejejo se druge dišeče trave, kakor meta, melisa, kislica, buraza ali boraga, krebulica. Posadijo se pozne jagode; okopljejo se pa tiste, ki so bile lani vsajene; in vse zeljišča, ki so za jed ali ki so za seme, se z novo zemljo osujejo. Poveže se

salata, ki ima glave narediti, če je zadosti porastla, in špargeljni se jemljejo.

V cvetličnih vertih. — Sejejo se reseda, geranije, sileni, in proti polovici mesca neke sorte plujih semen, tako imenovane mimosa, nedotika ali sensitiva, jazmin in druge take. Se zatirajo merčesi po rastlinah; se sadijo odrezani klinčeki nageljnov, da storé korenike, tako tudi leonurove veje, odrezki in veje rumenih vijolic, tijasp, verbén, rož itd. Se množijo s koreninami tako imenovani floks, pisane lilije, krizantemi, tavžent-rože in druge enake rastljine; se grebančijo tiste, katerih se želí več na številu imeti; se poskerbi za nageljne ali garófeljne s posebno za to pripravljenim gnojem, in se jim da podpore. Iznosijo se iz spod strehe vun večí del vse rastljine; obrezujejo se kisline, kolikor je treba; se jim menja v posodah zemlja, kjer rastejo. Cvetlični vert se očisti plevela, in proti koncu tega mesca se kamelije v senco prenesejo.

Pri čbelah. — Za čbele, katerim je treba s živežem pomagati, se mora še zmirom skerb imeti, kakor pretečeni mesec. Se pregledujejo tisti panji, v katerih bi utegnilo kaj manjkati; ako najdeš panj brez zalege ali zaroda, ali pa z nedovoljnim zarodom, združi ga z drugim popolnim panjem. Ne stori pa tega, ako ima panj dosti čbel, tudi ne, če je že proti koncu mesca, ob času, ko

imajo čbele rojiti; zakaj takrat je boljši, da se jim da nova matica ali kraljica, ali pa en mešiček (kokon), v katerem je kraljica se že zaperla. Ta mesec, in od sadaj naprej noter do mesca novembra se imajo loviti in zatirati mōli, ki poškodvajo in končajo po cele panje. Černkljasti prah, ki ga čbele same po noči vun iznašajo pred žrelo, kar se zjutrej zamerkati da, je gotovo znamenje, da je ta merčes v panji. Ga vun spraviti, je treba panj obrniti, čbele na stran zaverniti z dimom, s kakšino rečjo polagoma po satovji tolči; tako bodo mōli precej vun prišli in v kak kot panja se sošli, kjer se lahko vjamejo in končajo. Tako je treba vsakikrat storiti, kadar se vidi, da je potrebno. Tudi mravlje začenjajo ta mesec nadlegovati panjam, zato se morajo pobivati in njih gnjezda razdirati.

Domá. — Kisline se odkrivajo, in postavljajo vun iz hrama; stavijo se valiti kavalirji, in se pripravljajo zanje stanovanje in lése. Se dela sir iz ovčjega mleka.

Maj.

Po polji in vinogradih. — Zadnji čas je perva polovica tega mesca, da se poseje sirk (turšica), indijsko proso, navadno proso, in fežol. Cel mesec se seje indijsko prosó za klajo, in sadijo se buče.

Se pleve in osipa krompir, rusi sirk in turšica, ki se je posijala mesca aprila. Se ruši zemlja za jesenske pridelke. Se kosi laška detelja, in cve-teči grahor z ovsom pomešan. Terte se še cepijo in se jim odrežejo vse mladike, ki so jim na starem deblu porastle, in vse nerodovitne, divje, nepotrebne ali škodljive veje. Mlade terte se sadijo po hribih in po dolinah. Fige, murve, oljke, granatove jabelka in druge enake drevesa se zamorejo še cepiti; obrezovanje oljk se konča, ker se jim porežejo nepotrebni odrastki, in se očistijo mahú. Očistijo se šibke in ranjene veje na starih murvah precej po tem, ko se je listje pobralo, in se porežejo odrastki na deblu drevesom vsake sorte. Ravicón in kolcát se pobere.

V sadiščih. — Se plevela čistijo nove sadišča. Se sejejo robinje, gledicije, murve, in za to se vzame lansko seme; za brestje pa se seje ravno kar nabrano seme. Se odvežejo tiste vcep-ljene mladike, ki so se prijele; oljke se cepijo. Murve se popolnoma obréžejo in počistijo, kadar se je listje pobralo.

Po travnikih. — Se kosijo senožeti in se napravlja senó.

Po hostah. — Kar je mogoče, se skerbi, da vnovič vsejanim drevescom kerti in miši ne škodijo; zatirajo se merčesi, ki objedajo drevesno cvetje; kostanjem se odrezujejo spodnje nizke veje.

Po vertih. — Zelenjad, ki po vertih raste, se opleje in plevela očisti. Sejejo se poletna salata, endivia, regrat, retkev, fežol, buče, kumare, pomodoro, in peveroni, brokeljni, kapus, in jesenske berzote. Sadijo se karfijoli, česnik, seleno, in več sort salate. Presajajo se velika salata, čebula, kardii, pesa, kavlje, seleno, peveroni, pomodoro itd. Korenje, grah, fežol, če pregosto raste, se redči, t. j. se, kolikor je treba, popúli in porije, da ostane bolj na redko. Sejejo se zadnji ali kesni meloni, kumare, buče, in angurjam, kakor tudi melonom se poteržejo konci, da postanejo močnejši. Proti koncu tega mesca se pospravlja seme od kapusa, brokeljnov, berzot, kavlje, repe in raviconna. Se porežejo vse niti mladim jagodam.

V cvetličnih vertih. — Se sadijo v zemljo giorginije ali dalije in vse poletne cvetlice; sadijo se tudi avrikule; se presajajo garofeljni, ki so bili marca mesca vsajeni, ali pa mesca Oktobra pogrebenčani; ravno tako se presajajo: zobnik, petunije, slaki, anterini, balzamine, fuksije, blišeča in rudeča žalbija, abutilon in druge poletne cvetlice. Vse ptuje rastljine, ki so se še zmirom držale v gorkem in pod streho, se ta mesec vun iznesejo; se pobera zrelo seme od geranij, leykoj ali rumenih vijolic, tijasov, in od drugih cvetic; se morajo podpirati garofeljai, in kadar začnejo cvetsti, se postavijo na senčnat kraj. Rastljine in

cvetlice, katerim je to treba, se v druge posode prelože, in se s posebno pripravljenim gnojem jim pognoji. Se strižejo pertlikovci, mejice itd. cepijo se jazmini in mukerini; proti koncu mesca se začenjajo jemati iz zemlje korenike od ranunkeljnov in tulip: grebenčijo se kislina.

Pri čbelah. — Čbele rojijo; roje je treba staviti v panje čiste vsega prahu in vsake nesnage, kar je potrebno, zato da čbele jih spet ne zapustijo. Panji za umetno napravljene roje morajo biti vsi enaki na vse strani. Zgorejni pokrov panja je poprek razrezan na dva enaka dela in, kjer se dotikata, imata poprečen les, ki jih bolj vkup derži. Sprednji del tega pokrova naj se z dvema šravfoma priterdi, pa tako, da se lahko proč dene, in dilja od drugzega panja namesti njega položi.

Kdor hoče tadaj več rojev imeti, naj praznemu panju spredni ravno omenjeni pokrov proč vzame; na to naj vzame drug panj, ki je napolnjen s čbelami, naj odšravfa pokrov, in z dimom čbele oma-mi, da ne piknejo; in z ostriim nožem naj vreže satovje od zgorej doli do dna. Naj dene proč sprednji del pokrova, katerega se derže satovje in čbele, in naj ga prenese v pripravljeni prazni panj, tako da se pokrov polnega panja praznemu da, pokrov praznega pa se unemu panju na verh postavi, da se zopet zapre. Novi panj se postavi na mesto poprejšnega, uni pa verh njega. Šest in

dvajsti dni poslej se ima pogledati novi panj, in če ima jajčeka ali zalego od delavnih čbel, je gotovo znamenje, da ima matico, in da utegne roditi. Ako je pa nima, se mora jim dati celica, ki ima v sebi zaperto matico; in ako bi tudi to ne pomagalo, (kar se pa malokrat prigodi), naj se panj položi verh družega, ki ima rodovitno matico, in ta bo potem dobra za oba panja. Kdor nima dosti panjev (30 - 40), pa želi si jih več napraviti, naj pusti čbele, da rojijo, in naj roje v drug panj spravlja. Deset dni, ali kaj čez, potem ko je sadaj omenjeni roj vun šel, kadar veči del zalege je zapustil celice, in se začanja slišati brenčanje nove matice, naj se stori umetno pomnoženje rojev tako, kakor je tu zgorej razloženo, in naj se pregleduje štirinajst dni po tem. Če je paša tako dobra in obilna, da je mogoče, s panjem, kterega je prvi roj napolnil, to množenje ponoviti, se zmore število panjev tako visoko spraviti, da jih pride po pet iz enega.

Domá. — Močne vina se pretakajo (ali travazirajo). Krave se gonijo k biku, oslice k oslu, ovni se skapljajo, ovce se strižejo. Iz odraslih petelinčekov se delajo kopúni. Se skerbi na dalje za golobe, ki začnejo ta mesec valiti. Konjem in rogati živini se poklada zelena trava pokošena. Se dela tudi ta mesec sirovo maslo, sir in siratka; storjeni sir se skerbno prebrača. —

Juni.

Po polji in vinogradih. — Se pleve in osiplja sirk (turšica), rusi sirk, proso in grah, fežol in krompir; požanje se ječmen, rež, oves, špelta, in proti koncu tega mesca tudi pšenica; in po tem se koj zemlja zorje, in se seje cinkvantin, ajda, tako imenovan šorget, fežol, in pa prosó za klajo. Spravlja se seme od repe, berzot, brokeljnov, grašice, ravicona in laške detelje; se pokosi zrela nemška in travniška detelja in turška grašica; lin se suši in na kupe spravlja. Pri cepljenih drevesih se odpravljajo divji in nepotrebni odrastki. Po vinogradih se zopet, pa le po verhu, prekopa, zato da se plevel zatre, in na koncéh in osredkih se trava pokosi.

Po sadiščih. — Se oplevajo sadišča oljk, murv, klenov, brestov, sadnih drevesic in mladih rastlin; skerbi se, da plevel med njimi ne raste, in deblica se čistijo vsih nepotrebni odrastkov. Kjer se pri cepljenih drevesih divji odrastki kažejo, se odpravijo.

Po travnikih. — Košnja sená se zmirom še nadaljuje, posebno je pa potreba tam kositi, kjer se bo tudi otava kosila.

Po hostah. — Okopujejo se sadišča kostanjev in družih enakih gojzdnih rastlin, in se okoli njih škodljivi plevel poruje.

Po vertih. — Sejejo se karfijoli, brokeljni, repa, jesenska endivija; sejejo se še tudi zmirom salata, regrat, retkvice, špinača, peteršil in druge enake reči. Presajajo se karfijoli, pomidoro, pesa in seleno. Plevajo se in osipajo grab, fežol, kumare itd. poteržejo ali polomijo se konci melonom, kumaram, bučam itd. Se spravlja domú zreli česnik, čebula in luk. Sejejo se pozimske salate in korenje. Sadijo se artičoki, berzote, kapus za zimo. Zreli artičoki se pobirajo, ravno tako dišeče trave, preden ocvetejo. Porežejo se pri tleh jagodičnice z vsimi nitimi vred, zato da postanejo močnejši in pa spet na jesen rodé. Pobira se seme od berzot, brokeljnov, kapusa, raviconna, repe, retkve; pozimske salate itd., se da podpora fežolu, melonom, bučam in kumaram: pod melone, ki plazijo po tleh, se stavijo opeke ali skerli, da jim mokrota ne škodi, in da zamorejo bolj zoreti. Zgodnje seleno se poveže in osuje, da postane belo.

Po cvetličnih vertih. — Se cepijo kisline; se spravlja iz zemlje korenine ranunkeljnov, narcisov, anemonov ali pljučnikov; potem hijacintov, túlip itd. precej po tem, ko se jim je listje posušilo; iz zemlje vzete treba položiti, da se posuše, v senco, in se shranijo v suhem pesku. Garofeljui se zmirom še deržé v senci, dokler cvetejo; kadar pa ocvetejo, se nazaj na svoje poprejšno mesto polo-

žijo, in se jim porežejo vsi ostanjki cvetnih receljnov, in vse suhe vejice ali suho perje. Se skerbi za seme garofeljnov, in pa pelargonov, Porežejo se receljni vsih rastlin, ki so imele cvetje, samo, kar jih je za seme, se pustijo; ocvetene rože se tudi porežejo. Trava alojizija se tako množi, da se nje vejice sadó. Se podpirajo georginije, astri ali iskrice, garofeljni, rože, in vse rastljine, ktere se po družih popenjajo, ali ovijajo, kakor: slak, ipomeje, binjonije, itd. Se strižejo ali obrezujejo tudi ta mesec še lope ali pergole, ploti, okrajniki leh, in se gleda, da se nepotrebne zelišča in trave po celem vertu populijo. Na solnčem kraji se nova zemlja pripravljaja, zato da se o svojem času v nji posadé korenine raznih cvetlic, garofeljni itd.

Pri čbelah. — Ravno to, kar je bilo rečeno za mesec maj, velja tudi za juni.

Domá. — Se ravnajo kavalirji in se napravljaja galeta. Murvino seme se nabira, iz ktere ga se zamore tudi žganje žgati, in sicer napraviti zdrava pijača. Pretaka se (ali travazira) olje. Iz semena tako imenovanega raviconá in kolcata, in pa giorgioline se dela olje. Ravnajo se gosi, race in pure ali pičolati, ki se zvalijo ta mesec; dati jim je treba večkrat jesti, in skerbeti se mora, da dobijo zdravo jed. Gumno ali skeden se napravi za mlatenje žita; senó se spravi pod streho.

Sir se ogleduje, in maže z oljem in ocetom ali jesihom, zató da stoji, in da se dá shraniti. Sušijo se ali na solnci ali v peči (v pajštvu) čerše in češplje, in višnje se devajo v žganje. Čistijo se kurniki, in se zračijo pogostoma hlevi, kjer se ima živino čez noč. Vovna se pere. Gnoj se ne smè mešati in premetati, da se ne presuši in da ne zgubi svoje rodivne moči.

Juli.

Po polji in vinogradih. — Se seje rusi sirk, repa, ravicón, ajda, cinkvantin, in laška detelja; osipa se fežol, cinkvantin, pozni sirk, proso. Pobirajo in domú spravljajo se bob, volčji bob (lupino), leča, grašica, grah, nosec, in zreli fežol. Pobira se pozimski in jarni lin. Tertnim vejam se poteržejo vilice, s katerimi se ovijajo, nekaj nad grozdem. Pod in med tertami, če raste trava, se pokosí, okoli polovice mesca se cepijo sadne drevesa za kožo ali za lubad.

Po sadiščih. — Se cepijo marelice, in se prekopavajo sadišča.

Po travnikih. — Senó se kosi po navadnih travnikih; po umetno napravljenih se vdruživ kosí.

Po hostah. — Se poreže trava tam, kjer se ima sekati. Oglarnice se delajo s kostanjevimi vejami, ki so bile posekane po zimi.

Po Vertih. — Sejejo se retkvi, retkvice, korenje, grah, repa, spinača, radrik ali regrad, zimska endivija, brokeljni, česnik, fežol in zgodne berzote za jesensko rabo. Presajajo se berzote, kapus, brokeljni, kolerada, janež, čebula in por ali šarlot. Na dalej se zmirom še pobira seme od ohrovta in družih enakih rastlin. Se pobira in domu znaša česnik, čebula, por, fežol in zgodnji krompir. Artičoki se osipajo s zemljo, tako tudi jagode, in se porežejo stebila artičokom in drugim enakim rastlinam, ki so že sad dale; teržejo ali lomijo se konci kumaram, melonom itd. Še prekopavajo prazne mesta, da se jesenske zelišča sejejo ali presadé.

Po cvetličnih vertih. — Proti polovici tega mesca se začenjajo garofeljni grebenčiti; grebenice vanilje, ki so bile storjene ali napravljene v spomladi, se jemljejo in presajajo v posode. Se spet v posode prestavijo žmikelj (orecchie d'orso), garofeljni, itd. Vsako tretje leto se vzamejo izpod zemlje narcisove korenine, da se očistijo vseh prirastkov. Se pobira in pospravlja seme od rumenih violic ali levkoj, kvaranten, garofelnov, in več drugih poletnih cvetlic, dišečih trav, ptujih rastlin itd. Dobro polivati je treba cvetice, da ne terpé suše, in da zamorejo cvesti. Množijo se geranije, pelargoni in več družih cvetlic. Se prekopaje meša in gnoji zemlja, v katero imajo priti korenine ranunkeljnov, anemonov, hijacintov, túlip, žonkilj. itd.

Pri čelah. — Se skerbi, da se roji množijo, pa samo v tistih krajih, kjer imajo čebele obilno paše ta celi mesec in še naprej. V Istri in na Krasi ni svetovati, da to store, in sicer za to, ker nimajo čebele dovolj paše; tukej je treba še clo tako ravnati, da čebele preveč ne rojijo, kar se stori, ako se pokončajo matične celice: zakaj novi roj v tako poznem času bi se za zimo zadosti ne preskerbel s živežem, in kar je še hujši, nova malica v starem panji bi ne rodila, in bati bi se bilo, obadva panja zgubiti. Zato da gre vse prav po volji, je potrebno, da čebele najdejo dovoljno pašo vsaj 18 dni potem, ko so rojile.

Domà. — Se mlati, na solnce stavi in čisti ječmen, pšenica in rež, potem se spravi na kašče, kjer se mora večkrat premešati. Se pretaka ali travazira olje napravljeno iz raznih semen, kakor iz raviconu, kolcata, giorgioline, arakide, orehov; pa tudi oljčino olje se pretaka. Ovce se pustijo k jarcom; se skapljajo petelinci in sploh kuretina; se zmanjša število golobčekov. Sir se hrani na hladnem; postavi se en sir na družega, vsaki dan se obernejo, z rokami v mleku pomočenimi se brišejo, zato da dobé rudečkasto farbo. Suši se sadje na solnci ali v pajstvu (v peči). Gnoj se meša, da bolji postane, in se poliva prav pogostoma s živijsko seavnico z vodo zmešano.

August.

Po polji in vinogradih. — Začne se sejati rež, potem volčji bob (lupino) in laška detelja. Se pobira konoplje in spomaldni lin. Se pobira grah in fežol, ki je bil vsajen mesca aprila in maja. Repa se čisti plevela. Sirku (turšici) se verhi polomijo, in se shranijo za živinsko klajo po zimi. Orehom, topolam, jesenom in brestom se oklestijo majhne zelene mladike, kar je posebno dobra klaja po zimi za voli in za ovce. Mlade terte se okopavajo. Cepijo se na kútine za kožo ali za lubád marelice, čerešnje, iz semena porasle jabelka, paradiževke; ravno tako se cepijo na mlade mandeljne breskve, marelice in mandeljni. Kopljejo so grape na polji, kjer se druge krate čistiti ne morejo zavoljo vode; tudi se izkopajo nove grape, kjer jih je treba, in jezovi se popravljajo.

Po sadiščih. — V tem mesecu jenjajo drevesa rasti in poganjati; in kadar pride dež, začenjajo večkrat vnovič poganjati; zato je treba po sadiščih čistiti tiste drevesca, ktere se imajo prihodno zimo presaditi, zato da bodo imele popolnoma čisto deblo. Tudi je ta mesec naj bolj pripraven za presajanje smolnatih dreves.

Po travnikih. — Po travnikih navadnih in tudi umetno napravljenih se vdrugeč kosi.

Po hostah. — Se spravlja listje za steljo. Ta mesec o stari luni pravijo da je naj boljši les sekati.

Po vertih. — Se koplje in domú spravlja krompir, fežol, seme od salat in sélena. Škerb se ima za špinačo, zimsko salato, endivijo, čebulo, repo, retkvi in retkvice. Presajajo se karfijoli, zgodnja endivija, seleno, berzote.

Po cvetličnih vertih. — Sejejo se mak, delfini, rozolani, letne vijolice, sempreviva ali natesk, tijaspi, fiordalisi, in druge cvetlice, ktere prestanejo zimo. Sadijo se narcisi, lilije, ranunkeljni. Se posadijo letne cvetlice, ki v jeseni cvetejo, kakor je kinezka asterija, cinija, taget, itd. Se čistijo poti ali steze po vertu od trave in plevela, in perve dni tega mesca se še obrezujejo ploti. Se pričakuje, da poletne cvetlice seme naredé. Viola se posejajo; se meša gnoj in pripravljena zemlja.

Pri čelah. — Potrebni panjem se daje živež, posebno če je suša, dokler ne cvete ajda, ali, kjer ni ajde, dokler druge paše ne dobé čebele na jesen. Prav dobro je in koristno ta mesec, ker skoraj ni nobene rose, da se blizo uljnjaka postavi v posodi voda z mahom, zato da čebele niso prisiljeni si drugod vode iskati, ktera jim je močno potrebna, in da zamorejo piti, in da niso v nevarnosti vtoniti.

Domá. — Grah in fežol se zmlati in poshrani, jabelka in hruške, ki se pred časom pobe-rejo, se spravijo pod streho; se sušijo fige, jabelka, breskve, češplje in drugo sadje, ki ta mesec dozori. Zgodno grozdje, tako imenovana av-gustana, se poterže; lin se belí in meči. Pripravljajo se obroči za vinsko posodo. Pšenica se na kašči meša.

September.

Na polji in vinogradih. — Okoli Gorice in sploh po planjavi, kjer so lahke zemlje, se zreli sirk bere in domu vozi. Gnoj se vozi na njive, in zemlja se ruši, kjer se ima sejati v kratkem pšeni-ca, rež, ječmen itd.; požanjejo ali pokosé se prosó, indijsko prosó in druge enake reči. Se vozi ali znaša na njive zemlja iz grap izkopana mesca marca, in ki je počivala celo poletje. Se koplje krompir in se domu spravlja, tako tudi korenje, kavlje, kapus, buče. Klatijo se orehi, in grozdje se hrani, ktero se želi imeti za na mizo. Zaznamvajo se terte, od katerih se hočejo vzeti mladike za sajenje. Pobi-rajo se mandeljni, orehi, lešniki, jabelka, hruške, fige itd.

Po sadiščih. — Se pobira seme gojzdnih dreves.

Po travnikih. — Kosi se otava. Po umetnih travnikih se pokosi detelja domača in vunajna. Stari travniki in z mahom prerasčeni se zrušijo. Seje se nemška in rudeča detelja.

Po hostah. — Poklestijo se nektare drevesa in germovje, postavim hrastje, brestje, gabri, verbe itd. in kar se je oklestilo, se shrani za zimo, ker je dobra piča za živino. Pobira se seme nekterih dreves, kakor: od bukev, hrastov, belega gabra, in pa prvi zreli storži smolnatih dreves. Ta čas je tudi kaj pripraven za nasekanje kolov in rahelj za terte, in sploh za sekanje lesa, kar se dela posebno ob stari luni in o prijetnem vremeni.

Po vertih. — Se seje špinača, zimska salata, zadnja ali kesna endivija in peteršil. V zavetji na solnčnem kraji se sadi zgodnji grah. Presajajo se jagode. Brokeljni in seleno se osipajo, se poveže regrad za zimsko rabo. Pobere se zgodnja pesa, tako tudi jabelka, hruške, fige, breskve in drugo sadje. Cepijo se mlade breskve in mandeljni.

Po cvetličnik vertih. — Obrezuje se rožno germovje; vert se čisti, in se pobirajo zrele semena poletnih in jesenskih cvetic. Sejajo se kvarentene, tjaspi, škabijoze, vertniski žafran, žmikelj (orecchi d'orso); sadijo se tulipe, rauunkeljni, greški mah, anemoni ali pljučniki, lilije, žafran in druge enake rastljine. Presajajo se male violice, primule, diptam ali jesenček, in majoran. Proti koncu mesca

se začenjajo presajati pogrebenčani garofeljni. Pomoranče se spravljajo nazaj pod streho, in kisline, kakor so limoni in enake druge rastljine, se vsake tri leta konec septembra iz svojih posod vzamejo o stari luni, se jim vzame pol zemlje, se jim porežejo korenike, in potem se denejo nazaj v ravno tiste posode v mehko in dobro spočito zemljo. Premena se zemlja rastlinam, ki se derže v posodah in loncih.

Pri čbelah. — Kvaterni teden je po navadi konec ajdine paše, in ne dolgo potem tudi druge paše ne dobijo več čbele. Tu je tadaj treba gledati, da ne pridejo druge čbele tvojim panjem krast; zakaj do sadaj so dobivale dosti medu po polji in travnikih; in ker ga sadaj več ne dobé, željne medú ga gredo iskat in jemati, kjer je. Zato naj se žrela panjem tako zamašé, kakor v februarju mescu. Ako čbele z veliko hitrostjo in silo noter in vun iz panja letajo, in na žrelu kosčke satú in medú puščajo, je znamenje, da roparice so že noter in scer v velikem številu, in da so se jim domače čbele udale; večidel jim takrat matica manjka. Tak panj je treba precej proč djati, in ga v zapertem kraji deržati do časa, ko se bo med vun jemal. Vender se pa poprej vun zapodijo tatice čbele, kar se zgodi, ako se panj na obeh konceh odpre, in po verhu tolče. Ako se to ne stori, se utegne imeti veliko žgubo; zakaj tatice, ko so en

panj oropale, se veržejo vse vkupej nad družega, ki ima malo čbel, in tako naprej. Po kvaternem tednu, ali pa tudi bolj pozno tam, kjer čebele imajo še obilno pašo, se med jemlje iz panjev. To naj se nikdar ne dela blizo uljnjaka zunej, ampak v zapertem kraju, zato da druge čebele zraven ne pridejo, ktere bi se pri taki priložnosti nava-dile krasti. Med vun vzeti, se oberne panj tako, da zgorejni konec pride zdol; se vzame vun dno, in se omotijo čebele z dimom, ki se ga proti njim pihlja. Na to se pregleduje, ktero satovje je bolj napolnjeno, to je, bolj čerklaste farbe in bolj ter-do, ondi se čebele z dimom proč podé, in se od-reže tako satovje, kakor naj starši in naj manj pri-pravno ali sposobno za prihodno zalego. Kjer sta dva panja združena, se mora vselej tisti odpraviti, kateri da manj upanja za zalego ali zarod; treba je tadaj čebele pregnati v uni panj, in tega proč djati. Vsakemu panju se mora pustiti dovolj ži-veža za zimo, to je 18 do 20 funtov medú in satovja vkupej s čbelami, ali ne s panjem vred. Kdor ima dosti panjev, stori naj bolj prav, da vse tiste, iz katerih misli med vzeti, zjutrej na kraj pre-nesé, kjer se ima to delo zgoditi: po odvzetem medu se prenesejo na večer zopet nazaj v uljnjak, in se jim žrelo tako zapre, kakor je bilo rečeno.

Kdor tako dela, daje čbelam manj priložno-sti krasti ali ropati.

Domá. — Se pregledajo bedni, plavniki, brente, sodi in druge vinske posode; se popravljajo, in se jim denejo, kjer je treba, novi obroči. Se omlati prosó in drugi enaki pridelki. Se sušijo gobe in dišeče trave, kakor žalbija, bažiljka itd. Olje se vdrugeč pretaka. Teleta se skopijo, kakor tudi druga živina; ovce se pustijo k jarcu. Bere se in poshrani zimsko sadje, se suši grozdje, fige in drugo sadje. Se odloči in shrani grozdje za na mizo, in olive se berejo za to, da se mečijo.

Oktober.

Po polji in vinogradih. — Se začenja sejati pšenica, oves, bar, rež, leča, in zimski ječmen, in njive, kjer je treba, se pognojé. Pobere se sirk (turšica), rusi sirk, in njih stebila; potem ajda, repa, žafran, fežol, grozdje, zimsko sadje, kóstanj, in tepke. Oljke, ki so se marca mesca odkrile, se zopet pokrijejo; dene se spodej dobrega gnoja, in poverhu se zemlja okoli drevesca nasuje. Proti koncu tega mesca se začnejo saditi vse sorte sadnih dreves, in tudi družih, pa v suhe zemlje; tiste drevesa, ki se imajo saditi v mokrotni svet, se shranijo do konca zime, in se še le tistikrat posadé. Tertam se rahle in kolci poberejo in na kupe spravijo.

Po sadiščih. — Se seje kostanj, in se berejo semena od gojzdnih dreves. Se obrezuje navšivo po sadiščih, in drevesca, ki imajo še eno leto v sadišči ostati, se prirežejo v visokosti od šest ali osem čevljev, zato da se razširijo, in ne gredo preveč na visoko.

Po travnikih. — Se vzdnič počistijo travniki.

Po hostah. — Se berejo kostanji, želod, in semena od hrastov, bukev, klenov, jesenov, lip, belih gabrov, in od vsih dreves, ki so bolj pozne, kakor tudi storži od smrek in hoj, ki so že zreli.

Po vertih. — Se pobere sadje, ki do zdaj še ni bilo pobrano, kakor: nešplje, jabelka, hruške itd. Napravijo se en malo nagnjene lehe za zimsko salato, tako da proti severju so bolj visoke. Seje se salata, grah, zimski bob, in prva špinača za advent; se sadijo: tako imenovana uva spina ali bodičevje, ali pa kosmato grozdje, rudeče grozdjiče ali ribes, rože, artičoki. Presajajo se zimске salate. Seleno se dobro s zemljo osuje. Se sejajo berzote, kapus in spomladni ohrovt. Zadnja endivija se posadi. Zelenjava se beli; več sadnih dreves se proti koncu mesca cepi; in lahko se obrežejo jabelka in hruške precej po tem, ko jim listje odpade.

Po cvetličnih vertih. — Poti se zadnjikrat počistijo plevela; napravljeno zemlje se ločijo;

sadijo se hijacinti, tulipe, žonkilje in druge enake cvetlice, ki imajo bunkaste korenine, kakor tudi ranunkeljni itd. Se presadijo žmikeljni (orecchi d'orso), zvončki, matrikarije in druge dišeče trave, in se pobirajo zrele jesenske semena. Se prenesejo nazaj pod streho na gorko jazmini, žonkilje in vse afrikanske in ameriksanske rastljine. Sejejo se šperonele in maki, in se skopajo iz zemlje korenine od dalij ali georginij. Se odločijo od garofeljnov njih grebenice.

Pri čbelah. — Treba še zmirom gledati, da se čbele ne vojskujejo, kar se pa vedno bolj po redkoma godi.

Domá. — Grozdje se masti, in se pretaka mošt. Skerbi se, da žito na kašči škode ne terpi. Napravlja se seme za pšenico z apnom; pepelom, sajami ali z drugo tako rečjo, zato da se žito snetja ovarje.

November.

Po polji in vinogradih. — Se pobere cinkvanti in šorgèt, in proti koncu mesca se berejo olive, ali o suhem vremenu, kar je li mogoče. Pšenica se seje. Rahle in kolci se od tert poberejo; se začnejo tert rezati; se sadijo drevesa, ki imajo močne korenike; se posekajo ali iz zemlje s korenikami spravijo drevesa, ki so ali že prestare,

ali se sicer imajo izkopati. Grape se čistijo in iz njih izkopana zemlja in blato se nakopiči. Njive, na katerih je rasel sirk (turšica), se globoko preorjejo, zato da jih led prešine.

Po sadiščih. — Sejajo se hruške, jabelka, breskve, čerešnje, češplje, orehi, klen, jelše, in sadišča se prekopavajo. Napravijo se sadišča za kostanje, če se ni storilo že mesca marca.

Po travnikih. — Se bere stelja in pa terstje.

Po hostah. — Sadijo se drevesa močnih korenin. Derva se sekajo, bodi si za tesarski les, bodi si za ogenj. Želod se pobira.

Po vertih. — Sadi se spomladni grah, špargelj, zgodnji bob in česnik, potem: rožni germi, rožmarin, žalbija, pelin, materna dušica ali timijan, jesenček ali diptam, vijolice. Se dobro s zemljo osujejo artičoki, zato da se ozeblina ovarjejo. Sadijo se repa in retkvice za seme, malini, kosmato grozdjiče, ribes in granatove jabelka. Presadijo se čebule, jagode in mlada salata, radrik ali regrat se pokrije s zemljo. Končuje se obrezovanje hruškovj in jabelčnih dreves, malin, in čiščenje dreves vsake sorte. Zemlja okoli drevesnih debel se gane. Špargère se skerbno kopajo in se pokrijejo s slamo in z volovskim gnojem.

Po cvetličnih vertih. — Se prenašajo pod streho na gorko kisline (kàkor: limoni itd.) in cvetlice, ki se imajo v loncih in enakih posodah.

Se vzamejo izpod zemlje in se saksebi ločijo peonije, asterojide, dalije in druge enake rastljine. Sadijo se zmirom še lahko čebula in bunkaste korenine cvetlic. Čistijo se verti vsega plevela in nepotrebnih trav, in se vperviĉ prekopajo.

Pri čbelah. — Panji se vkup stisnejo tako, da ne ostane nič praznega med enim panjem in drugim. Če se pa to storiti ne more, ker panji niso vsi enaki, naj se vmes dene mah, alga ali morski mah, ali pa biĉevje (palud), nikakor pa ne pšeniĉna ali ajdova slama; zakaj v taki slami se rade miši vgnjezdijo, ktere bi bile nadleĉne čbelam, in bi jih v zimskem spanji motile. Po tistih krajih, kjer je zima huda, je dobro, ali celo potrebno, da se vsi panji od vsih strani pokrijejo z mahom ali algo, to je, od zdolej, od zgorej, od zadej in po stranĉh. Panje po zimi pod streho v zapert, temen kraj pospraviti je čbelam moĉno škodljivo, zakaj ondi nimajo čistega in zdravega zraka (arija ali lufta), in pa v satovji se prime plesnoba (mufa). Čbele silijo, kadar so gorki dnevi, tudi po zimi, vun, zato da se čistijo, da spravijo iz panjev mertve trupla starih čbel, ki so pocerkale; če pa tega storiti ne morejo, so prisiljene svoje stanovanje v taki nesnagi pustiti in v tem smradu živet. Od tod pride, da veĉ čbel zboli in kakšinkrat celi panji poginejo. Sicer se ima s panji ravnati tako, kakor se je reklo mesca januarja.

Domá — Napravljajo se tako imenovane ekstra-vina iz shranjenega in osušenega zbraunega grozdja; napravi se ocet ali jesih, in žganje iz tropinj. Se napravi mošt in vino iz sadja. Polnijo se sodi z novim letošnjim vinom. Čistijo se globnjaki dobro. Stare rahle in kolci se denejo med derva za ogenj. Sirčeje se spravlja za živinsko klajo po zimi. Cisti se lin in konoplje.

December.

Po polji in vinogradih. — Če je vreme za to, se orjejo njive, se čistijo vodotoki in grape, in pa jame za terte, in druge drevesca poshraniti. Porežejo se žive plati. Sekajo se po verbah in topolah triletne veje za rahle in late pri tertah. Sadijo se nektare drevesa, murve, in pa verbne mladike. Skerbi se za tertno množenje.

Po sadiščih. — Sejejo se hruške, jabelka, češplje, divje čerešnje itd. Napravijo se sadišča divjih murv.

Po hostah — Les se seka, kakor pretečeni mesec; suho listje se spravlja za steljo živini.

Po vertih. — Osipajo se s zemljo berzote in brokeljni. Beli in rusi radrik ali regrat se s suhim listjem pokrije, zato da postane bel. Prekopuje se zemlja za spomladno zelenad. Okoli vertov in dvorišč (borjačev) se postavljajo plati iz

šibja, sirčja ali terstja. Artičoki, sèleno, berzote korenje in druge enake reči se pokrijejo s slamo ali pa s čim družim.

Po cvetličnih vertih. — Se premeša večkrat zemlja, in gnoj. Skerbi se, da mraz cvetlicam in drugim rastlinam ne škodi.

Pri čbelah. — Kar je bilo mesca januarja rečeno, velja tudi za ta mesec.

Domá. — Se dela olje. Kolejo se prešiči. Suhi kostanj se začinja mleti. Se vozijo kamni, apno, les in druge take reči za zidanje. Borjači se počistijo. Na gnojišči se pripravljva gnoj in se večkrat premeša.

SEMJNI IN TERGI

V tekočem letu 1862.

a) Na Goriškem.

JANUAR. Na Krasu v Št. Danielu ali Štanjelu 7. ali dan po sv. 3 kraljih. — V Gradiški o sv. Boštjanu 20. — V Gorici, 30. mesečni živinski semenj.

FEBRUAR v Šmarji na Krasu 2. in 3. o svečnici. V Gorici 27. mesečni živinski semenj. — V Štjaku na Krasu 24. na dan sv. Matija.

MARC. V Gorici 17. semenj sv. Hilarija, osem dni. — V Monfalkonu ali Teržiči dva dni 20 in 21. semenj sv. Jožefa — V Bovcu ravno tako dva dni, 20 in 21. — V Komnu na Krasu semenj sv. Jožefa, 20. — V Ogleji (Aquileja) 26. in 27. — V Gradiški 27. — V Gorici 27. mesečni živinski semenj.

APRIL. V Kornjali na Krasu 14. to je, veliki ponedeljek. — V Gradiški 29. tvorek po beli nedelji dva dni. — V Tominu in v Turjaku semenj sv. Anzelma dva dni — V Gorici

24. mesečni živinski semenj. — Na K o n s k e m ali H u m s k e m (Quisca) 28. zadnji pondelik v aprilu.

MAJ. Na Bukovem 1. na dan sv. Filipa in Jakoba. — V Sežani 3. na znajdenje sv. križa. — V Mereani 5. semenj sv. Gotharda. — V Ajdovšini 30. petek po Vnebohodu N. G. J. K. — V Kaciči 26. semenj sv. Urbana. — V Gorici 30. mesečni živinski semenj.

JUNI. V Križi 7. — V Medeji 13. semenj sv. Antona. — in 16. v Povirji — V Karminu 25. semenj sv. Prošpera, tri dni. — V Ajdovšini in Duinu 26. semenj sv. Janeza in Pavla. — Ravno tisti dan 26. v Gorici mesečni živinski semenj.

JULI. V Ogleji 12. semenj sv. Mohorja, tri dni. — V Romanšu 26. semenj sv. Ane. — V Gorici 31. mesečni živinski semenj.

AUGUST. V Gradiškuti 6 dva dni. — V Gradiški 8. — V Gorici 25. semenj sv. Jerneja, 15 dni — V Gorici 28. mesečni živinski semenj.

SEPTEMBER. V Gradiški in v Šuti na Krasu 1. semenj sv. Tilna. — V Karminu 5. semenj sv. Osvalda, tri dni. — V Kaciči na Krasu 11. — V Križi in v Sežani 15. semenj povikšanja sv. Križa. — V Tominu

22. semenj sv. Matevža, dva dni. — V Gorici 25. mesečni živinski semenj. — V Gorici 29. semenj sv. Mihela 8 dni, in na Bukovem 1 dan.

OKTOBER. V Povirji na Krasu 6. ponedlek po sv. Francisku, en dan; v Turjaku dva dni. — Na Kanskem (Quisca) 20, to je, tretji ponedlek mesca Oktobra. — V Gorici 30. mesečni živinski semenj.

NOVEMBER. V Ajelu 4, semenj sv. Karola, tri dni. — V Kanalu 10. to je ponedlek pred sv. Martinom — V Kornjali 10. V Komnu 13. en dan, in v Cervinjanu tri dni — V Romansu 19. semenj sv. Elizabete. V Šmarji 22. semenj sv. Cecilije. — V Gorici 27. mesečni živinski semenj — V Rončini v Kanalski dolini 30, semenj sv. Andreja

DECEMBER. V Gorici 1 semenj sv. Andreja, petnajst dni. — V Monfalkonu 6. dva dni. V Turjaku 10. dva dni. — V Ogleji 22. tri dni. — V Gorici 27. mesečni živinski semenj.

b.) Na Beneškem.

V Vidmu 17. 18. in 19. januarja semenj sv. Antona. — 14. Februarja semenj sv. Valentina tri dni. — Od 24. do 26. aprila, semenj sv.

Jurja. — 31. maja in 31. junija semenj sv. Kocijana tri dni. — 9 do 13. avgusta, semenj sv. Lorenca, — Od 14 do 29 novembra semenj sv. Katerine.

V C i v d a d u ali Starem mestu, 27. Julija, semenj sv. Pantaleona. — 29. septembra, semenj sv. Mihela. — 12. novembra, semenj o sv. Martinu. — Zraven tega je semenj vsako zadnjo saboto vsakega mesca, če ni ravno tistikrat semenj v Vidmu, zakaj takrat se ima semenj eno saboto poprej.

V Palmi je semenj sv. Justine od 7 do 22. oktobra.

c.) Na Koroškem.

V Celovci je semenj pondelik po sv. Janezu Nepomucenu, to je 19. maja, petnajst dni; pondelik po sv. Uršuli, tudi petnajst dni.

V Belaki (Villach) pondelik po svetih 3 kraljih — in tvorek po sv. Lovrencu.

V Terbiži (Tarvis) 30. junija in 16. oktobra.

d.) Na Krajskem.

V Ljubljani 25 januarja, ali na dan spreobrnjenja sv. Pavla, tri dni — 1. maja, ali o sv. Filipu in Jakobu, dva tedna — 30. junija, ali ta dan po sv. Petru in Pavlu, dva tedna. — 19. novembra ali o sv. Elizabeti, tudi dva tedna.

V Postojni v ponedlek po Vnebohodu — 25. avgusta je semenj sv. Jerneja — 20. oktobra. in 31. dicembra,

V Idriji 4. aprila — 16. maja, o sv. Janezu Nepomučenu — 22 septembra ali o sv. Matrevži — 12 novembra ali o sv. Martinu — 4. decembra ali o sv. Barbari.

V Ipavi, zadnji dan pusta — tvorek po veliki noči — prvi ponedlek septembra, in o sv. Šimonu 28. oktobra.

e.) Na Teržaškem.

V Terstu 12. septembra in 3. novembra.

V Proseku je semenj o sv. Martinu.

f.) V Istri.

Abacija v Voloskem kantonu, 25. julija.

Albona ali Labin 30. julija. 8 oktobra.

Brežec, v Albonskem kantonu; 30. maja.

Boljunc, v Koperskem kantonu, 1. septembra.

Boršt, Kopersk. kant. 15. marca, 22. septembra, 25. okt.

Brezovica, kant. Kastelnuovo, 30. maja 5. avgusta, 27. oktobra.

Buje, ali Bulje, 17. januarja, 10. septembra

Capodistria, ali Koper 22. sept. in 22. okto.

Castelnuovo, 23. aprila, 28. junija, 27. novembra.

Cherso ali Cres od 31. julja do 8. avgusta.

Cittanuova, ali Novi grad Kant. Buje 28. avgusta.

Dignano ali Vodnjau, 11. avgusta, in 13. decembra.

Dolina, kant. Capodistr. 4. julija

Gabrovica kant. Capodistr. 6 septembra.

Gemino ali Žmin kant. Pisino, 2. avgusta.

Grižnjan ali Grisignano, kant. Buje, 16. junija, 10. sept.

Mamijano kant. Buje, 11. decembra.

Moščenicè, kant. Voloska, 3. febr. 29 novembra.

Mile ali Muggia, kant. Capodistr. 10. 11. in 12. sept.

Osor ali Ossero, kant. Cherso. 2. junija.

Pedena ali Pičen, kant. Pisino, 6. avgusta.

Pinguente ali Buzet, 10. septembra

Piran 24. in 25. aprila, 15. 16. sept.

Pisino ali Pazen, 1. oktobra.

Rizmanje (Rismagne) kant. Capodistr. 20. marca

Rovinje (Rovigno), od 11. do 20. novembra.

Slivije kant. Castelnuovo, 18. apr. 26. sept.

Veglia ali Kerk, 11. avgusta.

Volovska ali Voloska, 16. avgusta.

Novi kavalirji ali sviloprejkje.

Dosti si vejo ljudje v Evropi z obertnijo pomagati, in vedno kaj novega znajdejo, kar jim več dobička donaša; k tem se bo menda v kratkem pridružilo še ravnanje z ajlantisko gosenco (*bombyx Cyntia*) katero je 1857 leta iz Kineškega v Evropo prinesel pijemontezki misijonar O. Fantoni, in F. E. Guérin-Ménéville jo je že v letu 1858 na francozko zanesel.

Pridelovanje cukra iz pése, znajdeno že pred sto leti, se je še le v začetku tekočega stoletja sploh vpeljalo. Detelje so se po Nizozemeljskem v 15. stoletji povsod sejale, ali po drugih Evropskih deželah so se začele sejati še le proti koncu pretečenega stoletja. Krompir je bil prvičkrat v Englezko prinešen v letu 1565, ali po naših krajih se je še le v 18. stoletju sploh saditi začel. Židne gosence (ali kavalirji) so že okoli leta 552 po Kr. na Greškem bile znane; ino pri nas so se komej v pretečenem stoletju sploh rediti začele. Bog daj, da bi pa rejenje ajlantiske gosence tako dolgo ne zaostajalo, temuč da bi se ga v kratkem ljudje poprijeli; ker je neki, kakor pi-

še Méneville, močno koristno, in daje velik dobiček obertnikom, kar tudi skušnje dokazujejo.

Potrebe, v katerih živimo, po tem posebnost današnega časa, v katerem se ljudje navadno serčno lotijo vsacega dela vsake baže, katero jim kaj dobička obeta; opominjajo na glas vsacega, da naj tudi on zmirrom holj skerbi za svojo korist in za svoj dobiček. Za to pa bo gotovo vsakdo željno gledal na ajlantisko gosenco, ktera bo dala prav po ceni prav močno tkanino, in tadaj veliko bolji obleko za ljudi nižjih stanov, kakor je bombažesta roba. Naj si bo že, kakor hoče, ta reč je vsaj vredna, da jo dobro prevdarijo ne le samo kmetje in obertniki, ampak tudi komuanski in deželski oskerbniki, kakor tudi vlada sama.

Kar je Guérin - Méneville junija mesca 1860 francozkemu cesarju pisal čez velike skušnje, ki jih je s to gosenco storil, za to da bi se rejenje ajlantiske gosence na francozkem in v Algeriji vpeljajo ¹; kar je z rejenjem te gosence skusil žlahtni gosp. Vilhelm Ritter; in pa skušnje naše, ki smo jih v letu 1861 storili, za kar se moramo zahvaliti ravno temu žlahtnemu gospodu Ritterju, ki nam je radovoljno nekaj teh novih sviloprejk v ta namen prepustil: vse to nam daje potrebne pomočke v roke, da zamoremo bravcom

¹ Prišla je na svetlo knjižica pod naslovom: *Éducation des vers a soie de l'Ailanth et du ricin*, par Guérin - Méneville. Paris 1860, chez l'auteur, rue des Beaux Arts. n.º 4.

že sadaj marsikaj od te nove sviloprejke povedati. Ker pa zavaljo pičlo odmerjenega prostora v koledarju ne moremo obširno tukej od tega govoriti, hočemo le v kratkem pokazati, koliko koristno je, se rejenja te nove sviloprejke poprijeti.

Sviloprejka ali židna gosenca, od ktere govorimo, živi od listja nekega drevesa, ki rado in hitro raste in poganja, ktero raste tudi v vsakem naj nerodovitnejem kraji; ta gosenca živi pod milim nebom brez posebne skerbí ali dela, in skoraj brez stroškov, daje po dva pridelka na leto, in njena žida ni tako tanjka, kakor navadna, ali je dosti bolj močna. Glejte v teh kratkih besedah zapopadek vseh prednost in dobička, ki ga moremo imeti od teh novih kavalirjev. Preglejmo sadaj še na kratkem vsako posebej.

Živi, smo rekli, ta nova sviloprejka od listja drevesa, ktero rado in hitro raste. To drevo imenujejo učeni ajlant (*Ailantus glandulosa*, taljanci mu pravijo menda *albero de! cielo*, nemci *drüsi-ger Götterbaum*, Ljubljanske Novice pa firnežko germovje). Prinešeno je to drevo iz Kinezkega v letu 1751, in raste pri nas do sadaj večí del samo po gosposkih vertih, spada med terebinte ali terpentine, raste še precej visoko, ima veje ravne, kalí polagoma, njegovo listje je nekako podobno akácijnemu listju, samo da je na vse strani

veči ¹; raste v vsaki zemlji, naj bo ilovna, ali pesknata, naj bodo tla suhe, kamnite, ali kakoršine koli, raste tudi po golih vrhah Toulonskih planin ², po prodastih tleh pri potokih in vodah, v senci in med gojzdnim drevjem, kjer bi se druge rastljine zadušile zavoljo pomanjkanja svetlobe; prenese kakoršino koli vročino, tako, da je letos zeleno ostalo to drevo tudi v hudi vročini in suši ravno pretečenega leta 1861, med tem, ko je drugo drevje okoli pešalo in listje zgubovalo. Mlade drevesca vender pa terpe v polnočnih straneh francoskega od mraza in moče. Ajlantno drevo se množi hitro po semenih, korenikah in odrastkih ali vejah, ki se sadé; zato pa se tudi prišteva tistim drevesom, ki so naj boljše za gojzde za sekanje lesa; zakaj, ker hitro raste, se zamore les za porabo v malo letih posekati, in pa tudi živina mu ne more mnogo škoditi. Les je dober za tesarske dela.

Cintijski kavalir (tudi tako ga imenujejo) živi tudi od listja družih dreves, kakor so klen ali kleščevina (*ricinus*), kapčev les ali veliki klen

¹ Lističi, ki so, bi rekel, kakor perutnice listja tega drevesa, so od zdolej na obeh straneh vrezljani, da se zdi, kakor da bi zobje bili, ki imajo na koncu mali želod, ki se vidi in tudi pod perstom čuti, zato se latinski imenuje *glandulosa*.

² In mi pristavimo, tudi po našem suhem Krasi, kakor je že leta 1852 dokazal koledar naše kmetijske družbe.

(evonymus europeus), šetičevje (carduus) japon-ski ligust ali ruj, poprovo drevo (schinus molle L.); vendar pa mu naj bolj tekne in dopade listje aj-lantovo, in ako bi se redili kavalirji zaporedoma z drugim listjem, bi se lahko spridili in popačili. Skusilo se je tudi jih rediti z bezgovim listjem, z jelševim, verbovim, topolovim; ali gosence, ki so s takim listjem se redile, niso dosegle še svoje navadne starosti ne, so komaj enkrat, ali k večjemu dvakrat spale, malo kadaj v tretje, in so poginile.

Redi se zvunej pod milim nebom, s prav majhno skerbijo in skorej z nobenim stroškom, zato ga pa tudi vsi lahko redijo. Skerbeti je le treba, da se jajčeka o pravem času valiti denejo, in pa na metulje je treba gledati, da se spojé in da ne vbežé; kakor tudi je skerbeti, da se izvaljene gosenčice poberejo; v vsem drugem je prav malo skerbi ali dela treba, zakaj kavalirčeki se potem, ko se jim je enekrate jesti dalo, vun pod milo nebo nesejo na drevo, in ostanejo ondi zmirom v vsakem vremeni, spijo štirikrat, in po tem se zapletejo v svoje kokone ali galeto, ktero na steblica listja prilepnejo. Okoli 28 ali 30 dni po tem, ko so se zvalili, predejo že galeto. Pri vsem tem opraviu tadaj ni treba skerbeti, kakor pri navadnih kavalirjih, da se jim jesti daje; ni treba skerbeti, jim posteljo menjati, in jih staviti

presti; tudi ni tukej nobene skerbi za lese, rezanje in donášanje, ali prenašanje listja, za pripravo k predenju; tudi ni tolikaj dela, in se ne potrebuje za to noben prostor v hiši. Ena sama skerb je potrebna, to je, da se postavijo strašila za ptiče, da jih ne poškodjejo, in pa, da mravlje do njih ne pridejo.

Majhino število ajlantnih kavalirjev je mogoče tudi pod streho rediti, samo da je kraj, kjer se deržé, noč in dan odpert, zato da ne hirajo in da se ne spridijo. Tudi se nimajo staviti na lése, ako jih hoče kdo domá pod streho imeti, ker je silno težko, jim menjati posteljo zato, ker se ta kavalir postelje terdo derži; treba je tadaj jim listje postaviti v steklenice (flaške) ali druge take posode z vodo napolnjene, ter se nanje kavalirji denejo, ki si bodo sami za živež skerbeli, samo da se jim, kadar so tisto listje pojedli, drugo priloži.

Ko se pa ti novi kavalirji pod milim nebom redijo, je treba, da se posadijo ajlanta drevesa na način pritlikovskih drevoredov, to je, prvič, da se drevesa ohranijo nizke, in potem da so v rede ali verste posajene, po 2 metra ali 5 do 6 čevljev ena versta od druge, in pa 1 meter ali 3 čevlje eno od družega. Ako se to ne stori, bi bilo težavno galetu pobirati, in bi dajalo veliko opraviti zavoljo visokosti dreves in zavoljo kerhkosti vej, ki bi se lahko polomile.

Ta kavalir prede galetu dvakrat v letu.

Kokoni pobrani in shranjeni čez zimo, v toploti 10 do 20 gradov ali stopinj na stogradnem toplotoméru, ali pa 8 do 16 stopinj Reaumurovih, se prikažejo metulji zadnje dni majnika mesca ali prve dni junija; v treh ali štirih dneh znesejo svoje jajčeka; 10 ali 12 dni potem se zvalijo iz teh jajčekov kavalirji, in drugo polovico julija se ima že njih galeta. Okoli 26 dni po storjeni galeti, to je, sred mesca avgusta, se iz teh kokonov novi metulji zmotajo (vender pa ne iz vseh; nekteri kokoni¹ ostanejo celi, in še le prihodnjo spomlad pridejo iz njih metulji na dan), in v 40 ali 45 dneh, to je, še v septembru, se ima že druga galeta². Kakor je vročina poleti veči ali manjši, se tudi vse to ali hitrejši ali bolj počasi godi, kakor smo mi sami skusili v hudi vročini pretečenega leta, kjer so v 23 dneh po tem, ko so se zvalili, že začeli presti. Kadar so pa prišli deževni dnevi septembrovi, so zadnji kavalirji nekaj dni poznej prest šli, kakor drugi.

¹ Kakor piše Méneville, po šest od sto, po naših skušnjah pa po več ko deset od sto.

² Mi smo prvo galetu pobrali že 7 do 11 julija, od ktere smo imeli metulje 28 ravno tega mesca, do 5 avgusta. Koj 8 do 15 avgusta so se zvalili že novi kavalirji, in ti so šli zopet prest že 1 dan septembra. Eden zmed prvih kokonov tega novega pridelka je dal sam od sebe svojega metulja drugi dan mesca oktobra; potem takem smo vidili tretji rod leta 1861.

Nekteri bi hotli pri teh kavalirjih imeti še tretji pridelik v letu; ali ker ne bo težko, pri prvih dveh omenjenih izrejah kavalirjev toliko semena vpotrebiti, kolikor jih bo mogoče rediti z listjem, ki se ga bo imelo; in ker vsaka prisiljena reč ni kaj prida: za to bi bilo to pač nepotrebno delo, in bi se ne splačalo, še v tretje jih rediti; k večemu bi se znalo to iz ktereга posebnega vzroka le kadaj zgoditi.

Žida ni tako tanjka, kakor navadna; ali je bolj terdna. Ajlantiska ali Cintijska žida, žida vbozih ljudi, kakor jo imenuje Méneville, se rabi na kinezkem že več sto let za obleko, in za več drugih potreb, ker daje posebno terdno tkanino. Vender pa se zdi, da ne bo pregnala navadne dosadanje žide, ker težko bo kadaj dosegla njeno lepoto in vglajenost. O. Incarville zagotavlja, da ajlantiska žida naj manj dvakrat toliko terpi, kakor navadna, da se ne vmaže tako lahko, in da se da prati kakor navadno perilo. In dnevnik azijske družbe Bengalske od leta 1837 pravi, da tkanina iz te žide se zdi na videz slaba in debela ali groba, pa da je tako terdna in močna, da človek ves čas svojega življenja tako obleko nosi, in je ne razterže. Méneville je pokazal akademiji véd v Parizu tkanin iz te žide na Kinezkem narejenih, med kterimi ena modre farbe se smé našim naj bolj-šim židam na stran djati; drug kos se zdi ka-

kor iz sirove žide narejen, in tako tretji in četrta kos; in mi imamo en zavijavni papir, ki je iz Kinezkega prinesešen, ki je tako močan in terden, da bi ga človek deržal za limano platno.

Človeška umetavnost ni še do sadaj iznajdla, kako bi se ajlantiska žida iz kokonov mogla izmotati, zakaj gumast ali klejast del derži tako terdno vkup niti, da se ne dajo lahko izmotati. Kokon je na enem konci odpert, ali bolje reči, zapert skoraj kakor z elastično petljo, ktera se razširi, kadar ima metulj vun iti, in se potem zopet stisne, da je kakor popred. Pri vsem tem pa je celi kokon ena sama nit, in kar nič ne dvomimo, da sadajni napredek v vednostih in v umetnostih bo v kratkem tudi to znašel, da se bo cela nit zmotala.¹

Na Kinezkem jo grebenajo ali mikajo na grebenu, kakor predivo, in potem se prede, kakor bombaž; in to daje tistim, kteri ajlantisko galeta pridelujejo, koristno delo čez zimo, in pa robo, iz ktere si tkajo za svojo obleko in za druge potrebe.

To so tadaj prednosti in dobički, ki jih obeta nova galeta. Skušnja nas tudi uči, da v naši mili deželi prav dobro raste ajlant in da Cintijski kavalir pri nas dobro shaja. Eno samo reč je treba

¹ Zlahtni gosp. Ritter, mi in tudi nekteri drugi so brez velike težave iz kokonov zmotali po več vatlov dolge niti te žide.

še pozvediti, ali bi se namreč splačalo, rediti take kavalirje ali ne, ako bi se ajlant sadil na mestu kaj družega po zemljiščih.

Res je, kakor vsakteri vé, da človeka še le skušnja prav izuči; sama pamet tudi nam pravi, da nimamo opustiti gotovega dobička za negotov; skerb za naš dobiček nas tudi opominja, da se ne dajmo prezgodej slepiti s tim, da si odveč obetamo, kjer nimamo še nič prav gotovega v roki; ne smemo tadaj naravnost brez dobrega premisljka vse to precej za res in za gotovo vzeti, kar tako lepó piše in obeta Meneville: vender pa zamoremo iz tega, kar nam on piše in našteva, se prepričati, da je pač mogoče, pri tem velike dobičke imeti, kakor si jih komej misliti moremo; in to nas mora vsaj spodbadati, da to reč skušamo.

Kakor tadaj on piše, en hektar zemlje (kar znaša okoli $2\frac{3}{4}$ kampov ali čampov, kakor se pri nas pravi) z ajlantom nasajen redi 5000 dreves, ali daje 5000 kilogramov listja, kar je zadosti za pridelanje od 500 kil. (to je, 893 funtov) galete. Po tej rajtengi bi dal en čamp naše zemlje, ki ima 1015 štirivogelnih seženov ali klafter, z 1818 drevesi, 325 funtov galete¹. Stroški (ali

¹ Po Méneville-u pride 400 do 500 živih kavalirjev na en kilogram. Naših galet, ki smo jih mi pridelali, gre 15 do 17 na eno benečansko ončo, in 12 do 14 na en dunajski lot; potem takem za en funt galete gre 380 do 450 živih kavalirjev.

špéža) za nasajenje, ohranjenje ali obderžanje dreves, in za potrebno delo pri reji, kakor jih prerajtuje Meneville, bi znašali, na čez od desetih let, za en hektar svetà, 338 frankov (ali našega denara okoli 136 goldinarjev v srebru) na leto; iznesek pa, ako se čista galeta po tri franke rajta, ktere gre 2400 na en kilogr., bi bil na čez 1657 frankov, po tem takem bi ostal čisti dobiček 1319 frankov, to je, če to rajtengo prenesemo na našo mero in v naš sadajni denar, čisti dobiček od enega čampa na leto bi bil 192 goldinarjev, to je, ako galetu rajtamo po 67 soldov funt. Pa postavimo tudi, da bi imeli čistega dobička samo pol od tega zneska, ali pa tudi samo tretji del, mi bi pri vsem tem imeli zadosti lep dobiček, posebno ako bomo na taki svet ajlant sadili, na katerem sadaj le malo, ali nič družega ne pridelujemo. Poljodelec bo pri tem vsaj ta dobiček imel, da si bo zamogel s svojim lastnim pridelkom omisliti prav terdne tkanine, in krepke obleke, ki ga bo dosti boljje odevala, kakor bombažesta roba. In ako bi država zamogla se rešiti, naj bo tudi li enokoliko, bombažestih rob, za koliko milijonov manj bi šlo vun iz dežele na ptuje! Med tem se delajo zmirom in pridno nove skušnje, kako bi se moglo boljje ravnati z ajlantom in s kavalirji, od kterih govorimo, da bi se več dobička od njih imelo.

Pri vsem tem se dobro splača, ako začne-

mo precej sadaj že ajlantne drevesa saditi, zakaj, ako bi nas tudi naše upanje zavoljo novih kavalirjev goljfalo, nam bo ostal zasajeni les, ki je kaj dober za porabo, kakor smo zgorej rekli, in tako naši trudi ne bodo zastonj. In ako bi naš Kras s temi drevesi svoje puste kraje nasajene dobil, ali ne bi bilo že samo to za našo deželo neprecenljivo blago! ¹

NEKAJ OD ŽIDNIH GOSENC ALI KAVALIRJEV.

Dosti se je že pisalo, dosti se je storilo, dosti se je skušalo s židnimi gosencami poslednje leta, v katerih so bole hale, takó, da nam ni treba tukej ponavljati žalostnih skušinj in nedopolnjenih upov, ki nas spominjajo na nesrečno dobo, ktera nam ni še slovó dala. Bodi nam vender pripuščno sadaj, ko je židni pridelek leta 1861 v naši deželi že pri konci, eno upanje izreči, in bravcom naznaniti nekaj, kar je v tej reči skusil in

¹ Naša c. kr. kmetijska družba v Gorici, ktera si v tej stvari mnogo prizadeva, kakor se viditi more iz tega koledarja, ja v stanu zastonj dati semena tistim, ki bi ga želeli dobiti za svojo potrebo.

najdel, ter c. kr. kmetijski družbi radovoljno na znanje dal eden izmed naj bolj skerbnih in zvedenih svilorejcov.

Silna vročina ravno pretečenega leta 1861 bo, tako se nam zdi, zmagala in končala hude in slabe letine poslednjih deset let. Letni časi bodo zopet pravilno se menjali, rastje ozdravlja, in znaninja, akoravno še slabe, vender se že kažejo, ktere nam upanje dajejo, da bodo počasi jenjale bolezni, od kterih hirajo kavalirji, in terpé naše terte. To naše upanje nam poterdi tudi leto 1861, kjer so nekteri kavalirji do konca čeversti in popolnoma zdravi ostali, akoravno splošni pridelek ni bil tak, kakor smo si ga bili želeli; ali to nam mora saj serčnost dajati, da tudi v prihodnje ne zanemarimo reje kavalirjev, temuč, kar moremo, za njo storimo.

Ne bomo pa svetovali, zunajnega semena si iskati, in tudi ne bomo učili, kako naj se s kavalirji ravna, da se zdravi ohranijo in bolezni ovarjejo; zakaj kar utegne na eni strani dobro biti, je na drugi strani morebiti škodljivo ali saj nezdatno; samo to hočemo opomniti, da domače seme se je skorej vselej in povsod bolj zneslo, kakor od drugod prinešeno, se vé da tako seme, ktero je bilo iz naj bolj zdravih kokonov vzeto, in sicer z veči skerbjo in pridno pridelano, kjer so se namreč skerbno ločili zdravi metulji od nezdravih

in bolehaſtih, in ſe je ſeme ſamo od zdravih jemalo. In v tej reči je z nami ene misli tudi naſ pridni ſvilorejic in ſoud goſp. doktor Angel Levi v Vilanovi blizo Fare, kateri po ſvojih laſtnih ſkušnjah poterjuje :

1. Da je bolezen židnih goſenc v naſi deželi tako hudo razſajala, da ſmo ſkorej vſe domače ſeme pozgubili, in da ſe ſkorej ni poprijeti te reje ſ zunajnim ſemenom.

2. Da je zaſtonj tudi po druſih deželah iskati krajev, kjer bi bilo popolnoma zdravo ſeme dobiti, ako ſe izvzame ſamo tiſta ſilno ſilno daljna dežela, ktero je leta 1859 Castellani obiskal.

3. Da v nekterih ſoſednih deželah, akoravno imajo tudi bolezen, vender ſe pa domače ſeme več ali manj dobro ſponaſa, in da je dobro za večkratno rejo; in ako ſe prenese k nam v naſo deželo, zamoremo iz njega imeti ſaj en dober pridelek.

4. Da ſeme k nam doneſeno tudi iz takih krajev, kjer je bolezen ſploh razſajala, je dobro, ſamo da je pridelano iz zdravih kokonov, kolikor je bilo mogoče jih zdravih imeti.

5. Da druge daljne dežeſe, iz katerih ſmo zamogli ſeme dobivati, ſe od naſe dežeſe več ali manj ločijo, in od tod pride tudi to, da ſeme od tam doneſeno ſe pri naſ ne ſponaſa vſeſej takó, kakor tam. Tudi nam ni mogoče v daljnih

krajih kavalirjev in njih stanja zmirom ogledovati, ter si naj boljšega semena odbrati. Da tisti, kateri hoče dobrega semena dobiti, mora sam s svojimi očmi se prepričati zdravja kavalirjev, je toliko bolj potrebno, kolikor gotoviši je, da se na besede družih ni vselej zanašati, ker ali niso tako potanko vse potrebno ogledovali in poskerbeli, ali vsega ne povejo, ali pa tudi kaj polazejo, zato da svilorejci ložej in bolje svoje pridelke razprodajo. V krajih pa, kateri so nam bližji, nam je mogoče, kavalirje večkrat pogledati med tem, ko svoje doma redimo. In gledé na posebno lego naše dežele, in na raznost gorkote ali mraza med našo in sosednimi deželami, nam je mogoče obiskati sviloreje več krajev eno za drugo, ker njeni pridelek ne spada povsod v ravno tisti čas.

6. Da ni vse eno, ako dobimo seme iz bližnje ali iz druge daljne dežele. Bližnje sosednje dežele dajejo galetu, ktera ima lepo tanjko žido, in se da prav dobro zmotati; daljne dežele, postavimo, Levantiske dežele pridelujejo galetu, ktera ni tako dobra, in se ne da tako lahko z njo ravnati. Akoravno bi kdo iz takega levantiskega semena tudi veliko veči in bogatiši pridelek imel, bi vendar ne imel več dobička, kakor iz domačega akoravno manjšega pridelka.

Iz teh vzrokov si je gosp. dr. Levi zadnje

dve leti seme jemal za svoje kavalirje iz gorejnih krajev naše poknežene grofije, kakor tudi iz notrajnih Istrijskih okrogov, in pa iz vojvodstev, ki so lombardsko - beneškim deželam naj bližej, in ni se tega kesal; zakaj od vsake beneške onče semena je imel pridelka po 55 dunajskih funtov galete.

ASTRAMONTANA

zoper vpik strupenih žival in zoper vjed

Sledeče oznanilo visoko častitega gosp. Janeza Soviča tukej v tem Koledarji tim raji ponatisnemo, ker je dokaj koristno vsem, posebno pa tistim, kateri na kmetih živijo in zemljo obdelujejo.

*Astramontana*¹ (inula hirta) je, skorej smem reči, čudodelno zelišče zoper gadov vpik, in zoper vpik vsake strupene živali, bodi si človek vpičen, ali pa živina. Posebno je to zelišče prečudno zdravilo zoper naj hujši vjed pri serci, tako da člo-

¹ Od Astramontane, kateri se utegne slovensko ime *kačji strup* prileči, in od njene čudne moči so *Ljubljanske Novice* večkrat govorile, posebno, kar se moremo spomniti, leta 1845. 1847. in 1848.

veka naglo ozdravi, tudi če začenja že umirati. Podpisani je čez 39 let z naj boljim uspehom skusil čudno moč tega zdravila pri več vpičenih, in pri vjedih, in vsakrat je naglo pomagalo. Zato derži za svojo dolžnost, to ljudem očitno oznaniti, in je pripravljen vsakemu povedati, kako se to zdravilo pripravlja, kateri želi ga zvediti.

V Gorici 25 junija 1861.

JANEZ SOVIČ

vikar v počitku, stanuje v Kekovi hiši
na Kornu, hišn. šte. 26.

SPRIČBA.

Naprošen od visoko čast. gosp. Janeza Soviča podpisani spričuje, da njegovo zdravilo se je pri bolnikih, katerim ga je ta gospod dajal, vselej popolnoma dobro skazalo, in da je vse resnično, kar od njega terdi.

D.r ANDRIOLI

Kresijski zdravnik.

POPIS ASTRAMONTANE.

Astramontana raste po višavah, ima navadno eno samo steblo, katero doseže visokost 6 do 8 palcov, debelo eno čerto, ali dvanajsti del enega palca; kosmato je enokoliko, pri pošlatanji skoz in skoz ostro, in v ustih gorjupo; perjiče ima na sredi širokeji, na koncih pa špičasto, in blizo en pale dolgo. Cvet je močno rumen, in ima okoli in okoli več rumenih peresic. Cvete okoli Gorice v prvi polovici mesca junija, po bolj visokih krajih pa v drugi polovici ravno tega mesca. Posebno veliko se ga najde v Kožbani in Seniki, pa tudi drugod. Astramontano je lahko zamenjati z nemškim omanom (*inula germanica*), kateri večkrat med astramontano raste; vendar pa raste *inula germanica* raji po planjavi ali na ravnem, astramontana pa ljubi bolj gore, suhe in kamnite tla. Po planjavi ne išči astramontane. *Inula germanica* raste 12 do 15 palcov na visoko, poganja več vejic iz enega stebila, ima peresca podolgoma špičaste, redke in skoz in skoz gladke, njeno cvetje je tudi rumeno, in je skorej en palec nad peresi, katere steblo obdajejo; cvetne rumene peresca so krajši in okroglo podolgaste; pri astramontani pa so cvetne peresca ožje in špičaste.

KAKO SE ASTRAMONTANA RABI.

Ravno ta gospod, kateri je zgorej postavljeno oznanilo razglasil, nam je tudi pripustil, da smemo oznaniti, kako se zdravilo iz astramontane pripravlja, in kako je z njim ravnati.

Vzemi čist kupren kotel, kateri derži več ali manj, kakor hočeš več ali manj izlečka dobiti; napolni ga z astramontano na dobro zrezano, steblo, peresa, tudi cvetje, če ga ima, vse vkupej; nalij do verha čiste vode, tako da je vse zelišče pod vodo, in postavi nad ogenj, naj več ur, postavim šest ur, ali tudi celi dan vre; pomešaj jo večkrat, in prilivaj vode, kadar je treba, zato da ostane zmirom pod vodo. Kuhaj pa tako dolgo, da se lubad na zelišču ločiti začinja. Odstavi po tem, da se pohladi, ožmi astramontano dobro, in precedi vse kar je v kotli, skoz čist opran žakelj ali tako ruto, da vsa voda vun izteče, pa prelij v drugo manjši čedno posodo. Pristavi jo zopet k ognju, in kuhaj tako dolgo, da od vsega, kar je bilo nalitega, ostane le kaj malega. Postavim: Ako si toliko zelišča v kotel ložil, da si nanj vlil tri škafe vode, in si potem, ko se je ta voda pokuhala, še enkrat ali dvakrat prilil zopet dva škofa vode, tadaj, od kakih 50 bokalov vode,

ti ne bo ostalo več mokrote, kakor za kake tri bokale. Potem prelij vse v kozico ali drugo enako posodo, postavi na živo žerjavico, da se ne kadi, ia mešaj toliko bolj, kolikor se bolj začenja zgostiti, zato da se ne prismodi; in to tako dolgo, da so vsi vodeni deli spuhteli, in da se vleče kakor nit, ali kakor tičji lép, ki mu višk pravijo. Na zadnje deni ves izleček tako pripravljen v terdno persteno ali stekleno posodo, zamaši, da prah vanj ne pride, in hrani na suhem. Izleček v tej posodi postaja zmirom bolj terd, in je podoben črnemu cukru. In tako je zdravilo gotovo.

Kadar je tadaj treba tega zdravila, se ravna tako le:

Kdor je od strupene kače vpičen, naj vžije trikrat na dan, to je, zjutrej, opoldne in zvečer, za en majhen oreh od tega izlečka, ali samega na sebi, ali pa stopljenega v eni žlici vode ali župe; zraven naj vselej pomaže rano s tem izlečkom v vodi zredkanim. Rana mora biti odvezana, zato da zamore vžito zdravilo s kervijo vred do nje priti. To se dela več dni zaporedoma, da človek popolnoma ozdravi, kar se navadno v 4 ali 5 dneh zgodi. Ozdraščeni človek ga vzame za en majhen oreh; pri otrocih se manj vzame, po primeri, kakor je ali večji ali manjši, močnejši ali šibkejši; živini se da ta izleček v vodi stopljen, to je, se jim vlije v gobec. Za kravo, katero na-

penja, se vzame blizo za eno kokošino jajce. Prasci se s tem izlečkom od zunej mažejo. Za vjed je zadosti en samkrat toliko tega zdravila vžiti. Kdor vživa to zdravilo, ne sme ves čas piti vina.— V sili, ako se nima gotovega izlečka, je tudi voda dobra, v kateri se astrumontana dolgo kuha; ker pa ni tako močna, kakor izleček, se vzame vsakrat lahko po pol maselca, pa tudi več ali manj, kakor je namreč več ali manj močna; ali zraven tega se mora tudi kuhano zelišče na oteklino postaviti.

Naj bolji čas, astramontano brati, je, preden cvete, ali, kadar naj lepši cvete. Ako je ocvetela, je nekaj svoje moči že zgubila. Dene se potem v senčen kraj posušiti; skerbeti se mora, da ne pride prah nanjo, kjer se hrani. Kadar je sila, se vzame, se razreže, ali pa 'stolče, postavim v možlarji, in se dene potem kuhati. Kuhati pa se mora dolgo; bolj se kuha, boljši je. Naj bolje bi bilo, da bi vsaki vsaj en malo tega izlečka domá imel za vsako silo; zakaj, kadar je velika sila, bi se s pripravljenjem novega izlečka morebiti prepozno prišlo.

*
OD ŽVEPLJENJA BOLNIH TERT.

V lanskem talijanskem koledarji je bilo v
sostavku od žvepljenja bolnih tert rečeno, da je
žveplo gotov pomoček zoper tertno bolezen, ali
samo tadaj, ako se terte o pravem času pridno in
večkrat žveplijo. Veseli nas viditi, da je skušnja
1861 leta te besede popolnoma poterdila; za to
pa tudi sadaj serčniši na noge stopimo, in našim
vinorejcom živo priporočimo, naj v prihodnjem le-
tu se sploh lotijo žvepljenja bolnih tert, in to tim
bolj, ker smo prepričani, da ako se vse terte žve-
plijo, bo v kratkem tertna bolezen popolnoma iz
naših krajev zginila, posebno ker se je tudi ozračje
(ali atmosfera) že enokoliko na bolje obernilo. Več
vinorejcov po laških krajih naše dežele je bolne
terte s žveplom zdravilo v ravno pretečenem
letu, in sicer z naj boljim izidom; to je, mislimo,
pač dovoljin dokaz tudi za naj bolj terde bu-
če, da žvepljenje tertam res pomaga; k temu
zgledu, ki je gotovo mogočniši od vsih družih do-
kazov, pristavimo samo še nekaj veljavnih besed
Navarskega profesorja Vicenca Garizija, kateri je
bukvice pod naslovom: *La malattia della vite e
sua cura*. Novara 1861. tipogr. P. Rusconi, (to
je: Tertna bolezen, in kako se ima zdraviti) na

svetlo dal, in je v njih razložil, kaj da je tertna bolezen, v čem obstoji, kako se je k nam pri-tepla, in kaj nam je škodila; potem dokazuje moč žvepljenja in njegove nasledke; kako se ima rav-nati, da se prav opravi, da terti pridstva, in da se dobro izide. Pristavi še svojo lastno z^{na}jdbo zoper tertno bolezen; on pravi, namreč, da na-mesti žvepljenja se bolne terte lahko samo kadijo s žveplom, in dokazuje, da je to delo ložej in hitrejši, kakor navadno žvepljenje.

Te bukvice obsegajo v resnici tako važne reči, da jih ne moremo popolnoma zamolčati; po-damo tadaj bravcom tu kratek pregled celega ob-sežka.

Bolezen, ktera že več let naše terte več ali manj zatira, je neki zajedavni kriptogam, kateri se ne množi, kakor druge rastljine, po semenskih zern-cih, temuč po takih svojih delih, ki jim učeni pra-vijo spore. Tertni kriptogam, kteremu pravijo tudi oidio, je silno majčkена vejasta goba; če se ta goba skoz drobnogled ali mikroskop gleda, se naj-de, da ima veliko veliko nit^{ek}, ktere obdajajo lu-bad še mehkih delov terte, in so zapletene ena z drugo, pa tudi se t^{er}dno derže na mestu, kjer so, ker imajo bunkaste koreničice, s kterimi se derže v zgornjem drobnejšem lubadu. Te niti imajo tudi majhine steblica, na kterih so spore ali semenice, s kterimi se množijo. Prijema se listja, receljnov,

mladik, grozdja in jagod, in še le takrat se z golim očesom zamore zagledati, kadar je bolezen že močno naprej.

Pred 15 leti se ni še poznala ta tertna bolezen v Evropi. Prišla je k nam iz ptujih dežel, in menda se je pri nas sadaj že vdomačila, tako da ne moremo upati, da bo sama po sebi odjenjala, ako je ne bomo umetno in previdno lečili, tako, da jo kakor koli si bodi popolnoma končamo in iztrebimo. Po sporni tankosti soditi, je seme teh gob okoli in okoli po zraku (ali lufti) raztreseno, in se zavoljo tega lahko prijema po bližnih mladikah, po očesih, popkih in berstji obrezanih tert; in ker mu nič ne škodi ne mraz, ne drugo vreme, ohrani zmirom svojo rodívno moč do toplote. Okoli polovice mesca junija, notri do julija, kadar se začenjajo po grozdji jagode kazati, se prikaže tudi ta goba, ktera je bila sicer tu že poprej, ki se pa še ni vidila, sadaj pak se je že močno narastla. O tem času se tertna bolezen navadno naj bolj pokaže, ker po spomladni moči gorkota pritisne. To se vidi tudi sicer po leti, kadar po dežji zopet vročina pritiska, se po tertah ta bolezen ponavlja.

Nasledki te bolzeni so vselej silno škodljivi, zakaj ona ne škodi tertu samo za tisto leto, ampak tudi za prihodnje leto, in celo tertu nekako okuži, ker ne daje mladikam, da bi mogle popolno-

ma dorasti, in dozoreti. Ni ravno tako redka stvar, da, ker mladike ne morejo, kakor bi imele, popolnoma izrasti, stranske mladike tako močno poganjajo, da namesti ene jih po več izraste, ki so pa vendar silno tanke in bolne s silno revnim listjem, kar terto močno slabi. Od tod pride, in morebiti še iz kakega drugega vzroka, da cela terta slabi in hira tako, da, ako se to nekaj let zaporedoma ponavlja, v kratkem naj lepši in naj boljši vinogradi posahnejo.

Pri obrezanji tert naj se pustijo samo zdrave mladike s zdravim popjem; večkrat in pridno naj se terte okopavajo in dobro gnojé; mlade terte, ktere zavoljo bolezní ne morejo pognati krepkih mladik, naj se pri tleh porežejo; okoli tako porozanih tert naj se globoko kopa in zadosti dobrega gnoja pod zemljo dene: če se vse to stori, je mogoče saj en malo tertni bolezní se vstaviti, da toliko škode ne stori; ali popolnoma vso škodo odverniti in bolezen iztrebiti mogoče ni, zakaj to se zamore doseči samo s žvepljenjem, ktero se o pravem času in kakor je treba godi.

Žveplo iztrebi popolnoma to gobo, kar se vidi iz tega, da tako žvepljena terta precej svoje poprejšno zdravje in moč zadobi. Da pa žvepljenje res terto ozdravi, se mora žvepliti, kadar je terta suha, tadaj ne precej po dežji ali po rosi, dokler se ne osuši; kadar kdo hoče terte

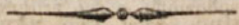
žvepliti, more to storiti, ako je vročina, takrat, kadar se tisti dan ni dežja bati; če je pa merzlotno, je treba si zbrati tak dan, da po žvepljenji vsaj dva dni lepo vreme ostane; zakaj veliko pripomore k hitremu ozdravljenju terté gorkota. Zgorej imenovani profesor meni, da je treba terté trikrat žvepliti, in sicer vperviĉ dva tedna potem, ko je terta dobro poganjati začela; vdrugiĉ enih 20 dni poslej, in vtretjiĉ, kadar ocvete in se jagode delajo. Kakih 15 ali 20 dni za tem trikratnim žvepljenjem se še četertiĉ, ali tudi petiĉ žvepli grozdje, kadar začenja zoreti, ako se prikazuje še kako znamuje bolezní.

Žveplili so terte do sadaj nekteri z golo roko, drugi s potresenjem, tretji z neko mašino nalašč za to pripravljeno. Gospod, kteri je zgorej omenjene bukvice na svetlo dal, pristavi še to, da se bolne terté lahko kadijo z nekako mašinicó, z dimom, kteri je poln žvepljene kislote, in ta dim je ravno tisti del žvepla, kteri se s gorkoto odloĉi, in pri žvepljenji tertno bolezen zatira. Ta mašina je mešič, kteri ima na konci ror ali pihavnik, kterega je mogoĉe od mešiča proč vzeti, in na konci pihavnika je preluknjana plošĉa. Vzemi ene podolgljate kosĉeke popirja, pomoĉi jih v stolpljenem žveplu, potlej raztegni jih na cunjo ali drugo enako platno, zvij vse vkup, in vtakni ta zvitek v mešičev pihavnik, in prižgi na konci, ter

začni kaditi terte. Pihanje mešičevo stori, da žveplo v pihavniku naprej gori, da gre dim tje, kjer ga je treba, in da žvepljena kislota, ktera postaje iz sožganega žvepla, samo bolezen zatira, tertam pa ne škodi.

Kakor misli večkrat že omenjeni pisavec, je bolje kaditi, kakor žvepliti 1.) zato ker za kajenje je dobro vsako žveplo, tudi če ni sčiščeno; tudi ni potrebno, da je zmleto, ako se le stopi, da se popir v stopljenem žveplu zamore močiti; 2) toliko žvepla, kolikor ga je treba za žvepljenje enega zemljišča, je zadosti za okajenje naj manj dvajstokrat večega prostora; 3) pri kajenji ni toliko truda in dela, kakor pri žvepljenji; 4) s kajenjem se tertam gotovo pomaga, naj bo vreme kakoršino koli, samo da ni hud veter; 5) okajeno grozdje ne obderži v sebi nič od žvepla; 6) s žvepljenim kajenjem se ne le samo ozdravi terta, temuč tudi vbrani, da se noben merčes grozdja ne loti.

Ker nismo še sami skušali tega, kar profesor Garizio v svojih bukvicah na novo svetuje, tudi ne moremo zagotoviti, ali je vse to res, kar pravi; to pa zamoremo iz vsega zgorej posneti, da je žveplo za ozdravljenje bolnih tert dokaj koristno.

OD HMELJA.

Dokazati in spodbosti k delu zamore bolj djanje, kakor prigovarjanje in podučenje, bolj zgledi kakor nasveti. To velja tako v delorednem ali moralnem, kakor tudi v vsakdanjem življenji; tadaj tudi v poljodelstvu, nove znajdbe in poboljške še le takrat veči del naših kmetov z obema rokama poprime, kadar s svojimi očmi vidijo, da res veči dobiček donášajo.

Marljivi podporniki kmetijstva tadaj, kterim je kaj ležeče na blagru svojih sobratov, ne morejo drugači poljodelstvu bolj podpomoči, kakor da sami to, kar z besedo učijo, tudi v djanji pokažejo, in lenobo tistih, kteri zmirom le svojo gonijo: *tako so delali naši starji*, in tadaj zmirom pri starem ostajejo, s tem osramote. Tako je mislil blagorodni gosp. Ferdinand Huber, sadaj c. kr. deželni svetovavec, in odbornik naše kmetijske družbe, ko je v letu 1830 v Bovecu prvi napravil sadišče jabelk in hrušek, in v letih 1833 do 1839 tudi murve tamkej sadil in svilorejo vpeljal. ¹ Ta-

¹ V Koledarji za leto 1854 je bilo od tega govorjeno, v sostavku: Sull' introduzione e sui progressi della coltivazione di alberi fruttiferi, del gelso e della seta nei comuni di Pletz e Zhezsozha.

krat so vsi vpili, da Bovsko podnebje ni za svilorejo; ali sadaj, se vidijo murve tam gor po več krajih nasajene med drugim sadnim drevjem, in leta 1861 so Bovčani čez 800 fl. za samo galetoto potegnili.

Ravno ta zaslužni odbornik je v pretečenem letu podal Bovčanom hmelj, kateri se pri pripravljanji ola (ali bire) rabi in daje olu prijetno dišavo. Prav serčno želimo, da bi njegov zgled, in pa zgled žlahtnega gosp. Janeza Kerstnika Katarini-ta, kateri je tudi ud naše družbe, in že več let hmelj prideluje, več njih posnemali.

Ta gosp. Katarini je nekaj let sem hmelj sadil v svoji brajdi ravno pred svojo hišo v Gorici, in sicer je $\frac{1}{4}$ kampa navadno za to jemal; in še dan današni ga v verti zad za hišo v ravno tej meri sadi. Hmeljne sadike je dobil iz Češkega, in množil jih je s grebenicami. Pridelek v malo letih, ko je bilo zadosti dežja, je bil tako obilen, da v enem samem takem letu vrednost pridelka je splačala zemljo, kjer je hmelj rastel; tako v letu 1860 hmeljni pridelek je znašal 130 dunajskih funtov, in ker se je v letih 1860 in in 1861 navadno 100 fl. za en cent hmelja dajalo, je omenjena četert zemlje skorej 400 fl. čistega pridelka dala. V letu 1861, ker je bila vročina in suša nenavadna, je hmelj sicer rastel, ali hmeljev cvet ni dozorel, razun tistega malega,

ki je bil na kolih ali palicah, ktere je veter na tla zvernil, in je tadaj v senci bil ovarovan hude vročine in pekočega solnca. Gosp. Ferdinand Huber je dobil v mescu Aprilu leta 1861 okoli 80 hmeljnih grebenic od žlahtn. gosp. Katarini-ta, in jih je v Bovcu, blizo 2000 čevljev nad morskim poveršjem, posaditi dal v rodovitno zemljo, kjer je bilo poprej drevno sadišče. Izid je bil ta: da so sadike, brez druge posebne skerbi, prav čversto poganjale, in konec septembra mesca prvo zrelo cvetje dale, ktero je imelo svojo navadno dišavo; in olar gosp. Katarini-ta pravi, da je tisto cvetje popolnoma dobro za napravljanje ola. Središni odbor naše družbe je tisto cvetje sam vidil, in se prepričal od njegove dobrote, ter najdel, da, ker v tistih gorah ni bila tako huda suša, kakor po planjavah, ker je večkrat dežilo in tudi rosa padala, se je ta prva skušnja s hmeljom tako dobro obnesla.

Po vsem tem se moramo veseliti, da zamoremo omeniti sostavek gosp. G. L. Pecile-ta od hmelja, ki stoji v četertem letopisu od leta 1861 laške kmetijske družbe v Vidmu. V tem sostavku je prav možko govorjeno od hmelja, in vsak, kdor želi od tega kaj več zvediti, najde v njem obširno podučenje.

Zavernemo tadaj tiste, ki bi hotli se s hmeljem pečati, na ravno omenjeni sostavek; soudje

naši zamorejo ga dobiti za branje v čitavnici ali bravnici naše c. kr. kmetijske družbe; mi tadaj ne bomo tukej bolj obširno od te reči govorili, in pristavimo samo še tole malo.

Hmelj, od kterega govorimo, humulus lupulus, po laško urticon, cervese, ufe, po nemško Hopfen, ki raste pri nas divji po mejah, se obilno obdeluje na Češkem, Avstrijanskem, Parskem, Braunschweigskem, Saksonskem in Engleskem; od ondod je prešel na Francosko in v druge dežele. Dve sorti hmelja ste, pozni ali jesenski, in pa zgodnji, ki dozori mesca avgusta, in je bolji od poznega. Šteje se med tiste rastljine, ktere imajo možko in žensko cvetje na razločnih steblih. Ženski cvet je nekaka glavica ali kopicasta mošnjica in ji pravijo *hmeljna mošnjica*; obstoji iz več tankih cvetnih listekov, ki se vkup deržé, in spodej je dvojno cvetje z dvema semenima, ktera sta v rumenem cvetnem prahu, in ravno to je, kar se od hmelja rabi.

Hmelj se mora saditi na dobri, globoki zemlji, ki ni ne pretežka, ne prelahka, raji peščena, kakor močna, in kjer ni na vetru; gnojiti pa se mora s dobro gotovim gnojem. Hmelj raste naj raji po dolinah in na podnožji gričev in v dobrem zavetji.

Sadi se v spomladi konec mesca marca notri do 15 aprila, v jeseni pa oktobra mesca, posebno

če ima kdo sadiko s korenikami. Množi se pa ne samo po grebenicah, temuč tudi s semenom, in s grebenčanjem.

Hmeljišče, ki je na dobri zemlji, terpi 15, 20, 30 in tudi več let, samo da se vsako leto pridno gnoji, obrezuje in obdeluje. Gosp. Pecile nam podaje v laškem zgorej omenjenem letniku nasledne številke, ktere kažejo vsakoletne stroške z obrestmi porabljenega kapitala za napravljanje hmeljišča, in pa dobiček, od treh različnih kmetijskih opravništev, na enem hektarji zemlje, kar je po naše $2\frac{3}{4}$ kampov.

Rovilli   Hagenau   Rottenburg

(1823-1835)(1832-1843)(1834-1845)

	fr.	c.	fr.	c.	fr.	c.
<i>Stroški</i>	801.	26	945.	15	780.	16
<i>Pridelek</i>	1392.	15	3231.	48	2077.	85
<i>Dobiček</i>	590.	89	2386.	33	1297.	68

Vender pa se ni dosti na te številke opirati, sakaj te zadnje leta se je dobiček veliko več pokazal, kakor nam priča žl. gosp. Katarini¹, in

¹ Cena hmelja ni zmirom tista; navadno se plačuje 60 do 200 goldinarjev za en cent hmelja, kakor je hmelj bolji ali slabši; leta 1861 se je boljši sorta hmelja plačevala po 400 fl.

pa dober izid visi na tem, da je zemlja dobra, da se zberejo dobre sadike, da se pridno gnoji in dela itd. Da s gosp. Pecile - tom ta sostavek sklenemo: želeti je, da več njih poskusi hmelj pridelovati, kateri donša toliko koristi; ali želeti je tudi, da nobeden ne stori skušnje zastonj, namreč, na nepripravni zemlji, z divjim hmeljem in brez vsake druge skerbi. Samo še pristavimo, da po skušnjah, ktere so se pri nas do sadaj storile, soditi, se zamore po vsih gorah, ki spadajo pod Gorico, z dobrim uspehom hmelj saditi; in to mora tim bolj spodbosti vsakterega, da se hmelja loti, ker tudi srednji pridelek obilno spleča delo, ki se ga z njim ima, veliko bolj, kakor vsako drugo žito.

Štampelj ali kolek

a) sploh.

Taksa		Príklad k štampelju		Vkupej	
gold.	soldi	gold.	soldi	gold.	soldi
....	2	....	$\frac{1}{2}$	....	$2\frac{1}{2}$
....	4	....	1	....	5
....	6	....	$1\frac{1}{2}$	....	$7\frac{1}{2}$
....	12	....	3	....	15
....	30	....	6	....	36
....	60	....	12	....	72
1	....	....	25	1	25
4	....	1	....	5	....
10	....	2	50	12	50
12	....	3	....	15	....

b) Posebej.

I. Štampelj za Kambijale ali menjice

				Taksa		Doklada		Vkupej	
				gol. soldi		gol. soldi		gcl. soldi	
		do	100 g.	....	5	....	2	....	7
od	100 g.	"	200	....	10	....	3	....	13
"	200	" "	300	....	15	....	4	....	19
"	300	" "	500	....	25	....	7	....	32
"	500	" "	1000	....	50	....	13	....	63
"	1000	" "	1500	....	75	....	19	....	94
"	1500	" "	2000	1	....	....	25	1	25
"	2000	" "	4000	2	....	....	50	2	50
"	4000	" "	6000	3	....	....	75	3	75
"	6000	" "	8000	4	....	1	....	5	....
"	8000	" "	10000	5	....	1	25	6	25
"	10000	" "	12000	6	....	1	50	7	50
"	12000	" "	16000	8	....	2	....	10	....
"	16000	" "	20000	10	....	2	50	12	50
"	20000	" "	24000	12	....	3	....	15	....
"	24000	" "	28000	14	....	3	50	17	50
"	28000	" "	32000	16	....	4	....	20	....
"	32000	" "	36000	18	....	4	50	22	50
"	36000	" "	40000	20	....	5	....	25	....

Kar je čez 40,000 gold., je od vsacih 2000 gold. en goldinar več odrajtovati, z doklado 1 fl. 25; zneski pod 2000 gold. se pa pri tem za polne vzamejo.

II. Štampelj za kvitenge in druge pisma.

			Taksa		Doklada		Vkupej	
			gol. soldi		gol. soldi		gol. soldi	
		do 20 g.	....	5	....	2	....	7
od	20 g.	" 40	....	10	....	3	....	13
"	40	" 60	....	15	....	4	....	19
"	60	" 100	....	25	....	7	....	32
"	100	" 200	....	50	....	13	....	63
"	200	" 300	....	75	....	19	....	94
"	300	" 400	1	....	....	25	1	25
"	400	" 800	2	....	....	50	2	50
"	800	" 1200	3	....	....	75	3	75
"	1200	" 1600	4	....	1	....	5	....
"	1600	" 2000	5	....	1	25	6	25
"	2000	" 2400	6	....	1	50	7	50
"	2400	" 3200	8	....	2	....	10	....
"	3200	" 4000	10	....	2	50	12	50
"	4000	" 4800	12	....	3	....	15	....
"	4800	" 5600	14	....	3	50	17	50
"	5600	" 6400	16	....	4	....	20	....
"	6400	" 7200	18	....	4	50	22	50
"	7200	" 8000	20	....	5	....	25	....

Kar je čez 8000 gold., se mora od vsacih 400 gold. en goldinar, z doklado 1 fl. 25 več, odrajtovati; zneski pod 400 g. se pa pri tem za polne vzamejo.

Pri J. PATERNOLLI je na prodaj:

ABECEDNIK

ZA SLOVENSKO MLADOST, 1857 nk. 18.

Medeni Križ

kteremu je pridjano

POPISOVANJE PALESTINE

ali svete deželi.

oslovenil J. S. — Tretji natis 1860. nk. 15.

KOZIANZHIZH

SHEST IN DVAJSET POVESTI

SA

MLADE LJUDI

DRUGI NATIS.

V Gorizi 1862 nk. 30.

Naukapolne

Pripovedi sa Slovénsko Mladost. — Drugi natis

1846 nk. 15.

STIBIEL

PRIDIGE

Sabral jih je St. Kociančič, nk. 70.

Za ljudske sole priporočnja vredne berilne
bukve:

SOAVE

Podučne Povesti

Poslovenil Št. Kociančič, 1851 nk. 50.

FLEURY

SVETA POVESTNIC

Poslovenil Št. Kociančič, 1852 nk. 35.

FLEURY

Povestnica nove zaveze

Poslovenil Št. Kociančič, nk. 30.

FLEURY

Sveta Povestnica Stare ino Nove Zaveze

V pol usnji f. 1. —

PREMRU

Nova nabéra

LAŠKIH, NEMŠKIH INO SLOVENSKIH

POGOVOROV

1850, nk. 70.

Tovarš pobožnega kristiana,

to je, naj potrebniši molitve slehernega kristiana in nekaj duhovnih pesem. - Zlatim obreskam f. 1.20
 V usnji nk. 70 - V pol usnji nk. 50 - Terdo vezane . . . . . nk. 45.

Ročna knjizica bogoljubnega kristiana

ali molitve in pesmi za vsacega kristiana - V usnji nk. 50 - V pol usnji nk. 40 - Terdo vezane nk. 26.

Molitvice

Bogoljubnega kristiana, terdo vez. . . nk. 20.

Sveti Križev Pot

ali kratko premišljevanje terpljenja Jezusa Kristusa in sv. Maše z drugimi molitvami, V pol usnji nk. 40.

Initia quatuor Eyangeliorum

usitata in Theophoricis Processionibus, 186
 V pol usnji . . . f. 1. 80, f. 1. 40, in f. 1. -

Officium recitandum in Nocte Nativitatis Domini

V usnji f. 1. V pol usnji nk. 70.

Ravno se tiska:

Šopek

Molitev, Pesem in Naukov za vsakega kristijana

5010

11/93

130 -

Rebolt !!

